ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Κ΄- ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄

Ε Κ Θ Ε Σ Η

ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΗΤΑ Μ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ

ΑΘΗΝΑ 2026

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Κ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄

ΕΚΘΕΣΗ

ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΗΤΑ Μ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ

ΑΘΗΝΑ 2026

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Κ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄

ΕΚΘΕΣΗ

ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Περιεχόμενα

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΜΑΝΟΥ) ΚΟΝΣΟΛΑ 1

II. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ, ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ 5

III. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΚΛΗΘΕΝΤΕΣ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ..7

V. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ.....11

1. *Φέρουσα ικανότητα και ανθεκτικότητα στα νησιά: σύγχρονες προκλήσεις και ειδικές πολιτικές*.....13

   Εισηγήτρια: Έλλη Ρούσσου, Μέλος της Υποεπιτροπής

2. *Παρουσίαση της Έκθεσης του ΟΟΣΑ για τη νησιωτικότητα και των ελληνικών θέσεων στην υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκή στρατηγική για τα νησιά*.....27

   Εισηγητές: Παναγής Καππάτος και Αλέξανδρος Μαρκογιαννάκης, Μέλη της Υποεπιτροπής

3. *Η συμβολή του Εμπορίου στην Ανάπτυξη των Νησιών*.....49

   Εισηγητές: Ελένη Βατσινά και Κωνσταντίνος Μπούμπας, Μέλη της Υποεπιτροπής

VII. ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ 69

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΜΑΝΟΥ) ΚΟΝΣΟΛΑ

Η Έκθεση Εργασιών της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Περιοχών για τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Βουλευτικής Περιόδου αποτυπώνει τη συλλογική κοινοβουλευτική προσπάθεια για την ανάδειξη των ιδιαίτερων αναγκών, των σύγχρονων προκλήσεων και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της νησιωτικής Ελλάδας.

Η νησιωτικότητα αποτελεί ένα ιδιαίτερο γεωγραφικό, οικονομικό και κοινωνικό χαρακτηριστικό, που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών.

Κατά τη διάρκεια της Γ΄ Συνόδου, η Υποεπιτροπή Νησιωτικών Περιοχών ανέπτυξε μια ουσιαστική θεματολογία, η οποία επικεντρώθηκε στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην ανθεκτικότητα των νησιωτικών κοινωνιών, στην ευρωπαϊκή διάσταση της νησιωτικής πολιτικής και στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο του προγραμματισμού των εργασιών μας, αναδείχθηκαν σημαντικές προτεραιότητες, όπως η αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, η στήριξη της αλιείας, η αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Απανθρακοποίησης, η αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών και της ακτοπλοϊκής συνδεσιμότητας, η πολιτική προστασία, η αντιμετώπιση της λειψυδρίας και η βιώσιμη διαχείριση των απορριμμάτων.

Πρόκειται για ζητήματα που συνδέονται άμεσα με την ποιότητα ζωής των νησιωτών, την κοινωνική συνοχή και τη δυνατότητα διατήρησης της οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Ιδιαίτερη θέση στις εργασίες της Υποεπιτροπής κατείχε η συζήτηση για τη φέρουσα ικανότητα και την ανθεκτικότητα των νησιών.

Η ανάγκη εξισορρόπησης της τουριστικής ανάπτυξης με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, τη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων και τις δυνατότητες των υποδομών αναδείχθηκε ως μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις για το μέλλον των νησιωτικών προορισμών.

Η φέρουσα ικανότητα δεν αποτελεί μια θεωρητική έννοια, αλλά μια ουσιαστική παράμετρο που πρέπει να ενσωματώνεται στον χωροταξικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό, με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις πραγματικές αντοχές κάθε νησιού.

Παράλληλα, η παρουσίαση της Έκθεσης του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης για τη νησιωτικότητα και η συζήτηση για την υπό διαμόρφωση Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Νησιά ανέδειξαν τη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης της νησιωτικής πολιτικής.

Στο επίκεντρο βρέθηκε η ανάγκη αναγνώρισης του κόστους νησιωτικότητας, καθώς και των ιδιαίτερων συνθηκών που δημιουργεί η διπλή και πολλαπλή νησιωτικότητα.

Αναδείχθηκε, επίσης, η ανάγκη διαμόρφωσης νέων, μετρήσιμων δεικτών για την αξιολόγηση των αναπτυξιακών και κοινωνικών ανισοτήτων των νησιωτικών περιοχών.

Η νησιωτικότητα πρέπει να αποτελεί διακριτή και ουσιαστική παράμετρο στον σχεδιασμό των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών, με ειδική μέριμνα για τις πραγματικές ανάγκες των νησιωτικών κοινωνιών.

Σημαντική θέση στις εργασίες μας κατείχε και η συμβολή του εμπορίου στην ανάπτυξη των νησιών. Η σχετική συνεδρίαση ανέδειξε τον καθοριστικό ρόλο της εμπορικής δραστηριότητας στη διατήρηση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, ιδιαίτερα στις μικρές και απομακρυσμένες νησιωτικές περιοχές.

Το υψηλό μεταφορικό και ενεργειακό κόστος, η εποχικότητα, οι ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας των επιχειρήσεων και η ανάγκη στοχευμένων αναπτυξιακών κινήτρων αποτελούν σημαντικές προκλήσεις.

Παράλληλα, αναδείχθηκε η ανάγκη ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, αξιοποίησης του ηλεκτρονικού εμπορίου, στήριξης των μικρών επιχειρήσεων και διαμόρφωσης πολιτικών που θα συμβάλλουν στη διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης των νησιωτικών οικονομιών.

Μέσα από τις εργασίες της Υποεπιτροπής αναδείχθηκε μια βασική διαπίστωση:

Η βιώσιμη ανάπτυξη της νησιωτικής Ελλάδας απαιτεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο δημόσιων πολιτικών, που θα αναγνωρίζει τις ιδιαίτερες συνθήκες της νησιωτικότητας και θα συνδέει την οικονομική ανάπτυξη με την κοινωνική συνοχή, την περιβαλλοντική προστασία και την ισότητα ευκαιριών.

Η παρούσα Έκθεση Εργασιών αποτυπώνει τους προβληματισμούς, τις διαφορετικές προσεγγίσεις και τις συγκεκριμένες προτάσεις που κατατέθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεών μας.

Αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για τη συνέχιση του κοινοβουλευτικού μας έργου, αλλά και μια ουσιαστική συμβολή στον δημόσιο διάλογο για το μέλλον της νησιωτικής Ελλάδας.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά όλες και όλους τις/τους συναδέλφους βουλευτές, από όλες τις πολιτικές παρατάξεις, για τη συμμετοχή, τη συνεργασία και τη δημιουργική συμβολή τους στις εργασίες της Υποεπιτροπής.

Η σύνθεση των διαφορετικών πολιτικών προσεγγίσεων, ο αμοιβαίος σεβασμός και η κοινή επιδίωξη ανάδειξης των πραγματικών προβλημάτων της νησιωτικότητας αποτέλεσαν βασικά χαρακτηριστικά της λειτουργίας μας.

Ευχαριστίες οφείλω, επίσης, στους εκπροσώπους της Κυβέρνησης, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της επιστημονικής κοινότητας, των Επιμελητηρίων και των παραγωγικών και κοινωνικών φορέων που συμμετείχαν στις συνεδριάσεις μας και συνέβαλαν με τις γνώσεις, την εμπειρία και τις προτάσεις τους στον ουσιαστικό εμπλουτισμό του κοινοβουλευτικού διαλόγου.

Η Υποεπιτροπή Νησιωτικών Περιοχών θα συνεχίσει να αναδεικνύει τις ιδιαίτερες ανάγκες της νησιωτικής Ελλάδας και να συμβάλλει στη διαμόρφωση τεκμηριωμένων προτάσεων για ένα βιώσιμο, ανθεκτικό και αναπτυξιακά δυναμικό μέλλον για όλα τα ελληνικά νησιά.

Εμμανουήλ (Μάνος) Ν. Κόνσολας

Πρόεδρος της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Περιοχών

Βουλευτής Νέας Δημοκρατίας Ν. Δωδεκανήσου

II. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ, ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Κατά τη Γ΄ Τακτική Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου, η Υποεπιτροπή Νησιωτικών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών συνεστήθη, με την υπ' αριθμ. πρωτ. 568/466, από 14 Ιανουαρίου 2026, απόφαση του Προέδρου της Βουλής, σύμφωνα με το άρθρο 43Α του Κανονισμού της Βουλής (ΚτΒ), η οποία ακολούθως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθμ. πρωτ. 4957/3576/11.05.2026 και την υπ' αριθμ. πρωτ. 6497/4603/17.06.2026 απόφαση του Προέδρου της Βουλής και η τελικώς διαμορφωθείσα σύνθεση της εν λόγω Υποεπιτροπής ήταν η εξής:[1]

Βασίλειος Γιόγιακας, Αθανάσιος Ζεμπίλης, Τσαμπίκα (Μίκα) Ιατρίδη, Παναγής Καππάτος, Θεόδωρος Καράογλου, Εμμανουήλ (Μάνος) Κόνσολας, Αλέξανδρος Μαρκογιαννάκης, Αικατερίνη Μονογυιού, Χρήστος Μπουκώρος, Ελένη Βατσινά, Ιωάννης Δελής, Κωνσταντίνος Μπούμπας, Αθανάσιος Ρακοβαλής και Έλλη Ρούσσου.

Αντικείμενο της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Περιοχών (άρθρο 43Α, παρ. 2, περ. στ΄ του Κανονισμού της Βουλής) είναι «*η μελέτη των προβλημάτων των περιοχών αυτών, η υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη, την προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής παράδοσης, η παρακολούθηση των κανονιστικών πράξεων του κοινού νομοθέτη και της διοίκησης για την εναρμόνισή τους με τις ιδιαιτερότητες των νησιωτικών* […] *περιοχών και ειδικότερα η επεξεργασία και διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση των μόνιμων μειονεκτημάτων στα δίκτυα των συγκοινωνιών, της ενέργειας, της ύδρευσης και των στερεών και υγρών αποβλήτων, την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των μικρών και των οικογενειακών επιχειρήσεων, των προβλημάτων υγείας, εκπαίδευσης, του*

[1] Από τη σύσταση της Νησιωτικών Περιοχών για τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου, μετείχε εκπρόσωπος της Κ.Ο. «ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ» μέχρι τις 4 Ιουνίου 2026, οπότε και ανακοινώθηκε στην Ολομέλεια της Βουλής η αποχώρηση επτά (7) βουλευτών από την εν λόγω Κοινοβουλευτική Ομάδα. Κατόπιν αυτού και σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παρ. 1 & 2 του άρθρου 15 του Κανονισμού της Βουλής, δεν υφίστατο πλέον η Κ.Ο. «ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ» και έκτοτε δεν συμπεριλαμβανόταν εκπρόσωπός της στη σύνθεση της εν λόγω Επιτροπής. Επιπλέον, μια θέση μέλους της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Περιοχών εκ μέρους της Κ.Ο. «ΣΥΡΙΖΑ – ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ» παρέμεινε κενή, μετά την ανεξαρτητοποίηση του Βουλευτή κ. Αλέξανδρου Μεϊκόπουλου.

πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα ανάπτυξης και του τουρισμού.».

Οι προτάσεις της Υποεπιτροπής υποβάλλονται στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιφερειών και διαβιβάζονται από τον Πρόεδρο της Βουλής στις κατά περίπτωση αρμόδιες Διαρκείς Επιτροπές, στους αρμόδιους Υπουργούς και στους αρμόδιους φορείς (άρθρο 43Α, παρ. 2, περ. στ΄ του Κανονισμού της Βουλής).

III. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΚΛΗΘΕΝΤΕΣ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

Η Υποεπιτροπή Νησιωτικών Περιοχών πραγματοποίησε συνολικά έξι (6) συνεδριάσεις, κατά τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου.

Κατά την πρώτη συνεδρίασή της ασχολήθηκε με τον προγραμματισμό του έργου της, ενώ στις συνεδριάσεις, που ακολούθησαν, εκλήθησαν σε ακρόαση, προς ενημέρωση των Μελών της Υποεπιτροπής και υποβολή προτάσεων, Υφυπουργοί, Γενικοί Γραμματείς Υπουργείων, εκπρόσωποι της Περιφερειακής και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, υπηρεσιακοί παράγοντες, πανεπιστημιακοί, εκπρόσωποι φορέων / οργανισμών, καθώς και ειδικοί επιστήμονες. Στις συνεδριάσεις της 23/09/2026 και της 29/10/2026, η Υποεπιτροπή συζήτησε για τη σύνταξη της παρούσας Έκθεσης, τον ορισμό Εισηγητών κατά θέματα και τελικώς την έγκρισή της.

Αναλυτικά:

1. **<u>Συνεδρίαση της 22ας Ιανουαρίου 2026</u>**

   Θέμα ημερήσιας διάταξης:

   Προγραμματισμός των εργασιών της Υποεπιτροπής

2. **<u>Συνεδρίαση της 24ης Φεβρουαρίου 2026</u>**

   Θέμα ημερήσιας διάταξης:

   Φέρουσα ικανότητα και ανθεκτικότητα στα νησιά: σύγχρονες προκλήσεις και ειδικές πολιτικές

   Τα Μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. : Εμμανουήλ Κουτουλάκης, Γενικός Γραμματέας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιώτικης Πολιτικής, Γεώργιος Λεονταρίτης, Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων, εκπρόσωπος ΕΝΠΕ, Γεώργιος Στασινόπουλος, Πρόεδρος της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Ιονίων Νήσων, Δήμαρχος Ζακύνθου, Ευστράτιος (Στράτος) Χαρχαλάκης, Πρόεδρος της Επιτροπής Νήσων και Πολιτικής Συνοχής της ΚΕΔΕ, Δήμαρχος Κυθήρων και Αντικυθήρων, Χάρης Κοκκώσης, Ομότιμος Καθηγητής Πολεοδομίας και Χωροταξίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,

Ιωάννης Ψυχάρης, Καθηγητής Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου, Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης της ΚΕΔΕ, Κίμων Χατζημπίρος, Ομότιμος Καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ), Παύλος Μαρίνος Δελλαδέτσιμας, Ομότιμος Καθηγητής Αστικής Γεωγραφίας, Σχεδιασμού και Ασφάλειας Πόλεων του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, Γεωργία Ζούνη, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Τουριστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιά, Δρ Παναγιώτης Βουλέλης, Ειδικός Εμπειρογνώμων σε θέματα φέρουσας ικανότητας, Μέλος της Εθνικής Επιτροπής των Ενεργειακά Ουδέτερων Πόλεων και Κωνσταντίνος Κουκάς, Νομικός, Αντιπρόεδρος του Κογκρέσου Τοπικών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης, Μέλος Εποπτικού Συμβουλίου ΚΕΔΕ, Μέλος Δ.Σ. και τέως Δήμαρχος Μυκόνου.

3. <u>Συνεδρίαση της 27ης Μαΐου 2026</u>

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Παρουσίαση της Έκθεσης του ΟΟΣΑ για τη νησιωτικότητα και των ελληνικών θέσεων στην υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκή στρατηγική για τα νησιά

Τα Μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ.: Στέφανος Γκίκας, Υφυπουργός Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Εμμανουήλ Κουτουλάκης, Γενικός Γραμματέας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Κωνσταντίνος Κουκάς, Πρόεδρος του Τμήματος Τοπικών Αρχών του Κογκρέσου του Συμβουλίου της Ευρώπης, Μέλος του Εποπτικού Συμβουλίου της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ), Ιωάννης Ρούσσος, Πρόεδρος του Δικτύου Νησιωτικών Επιμελητηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (INSULEUR), Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Κυκλάδων, Γεώργιος Λεονταρίτης, Μέλος ΔΣ ΕΝΠΕ, Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων, Ευστράτιος Χαρχαλάκης, Πρόεδρος της Επιτροπής Νήσων και Πολιτικής Συνοχής της ΚΕΔΕ, Δήμαρχος Κυθήρων και Αντικυθήρων, Μιχάλης Αγγελόπουλος, Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης της ΚΕΔΕ, πρώην Δήμαρχος Σάμου, Νικόλαος Ασβέστης, Δήμαρχος Μεγίστης, Γεώργιος Δανιήλ, Δήμαρχος Οινουσσών, Δημήτριος Συξέρης, τέως Πρόεδρος Επιμελητηριακού Ομίλου Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών (ΕΟΑΕΝ),

Σύμβουλος ΕΟΑΕΝ, Ελευθέριος Κεχαγιόγλου, Πρόεδρος του Ελληνικού Δικτύου Μικρών Νησιών (ΕΔΜΝ), Ευάγγελος Μπεκιάρης, Πρόεδρος του ΔΣ του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ) και Διευθυντής της Κεντρικής Διεύθυνσης, Μαρία Μποϊλέ, Συνδεδεμένο Μέλος ΔΕΠ του ΕΚΕΤΑ, Γιάννης Ψυχάρης, Καθηγητής Περιφερειακής Ανάπτυξης και Διευθυντής του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΑ) του Παντείου Πανεπιστημίου, Θεόδωρος Τσέκερης, Εκπρόσωπος του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) και Κώστας Κομνηνός, Διευθύνων Σύμβουλος Δικτύου Αειφόρων Νήσων «ΔΑΦΝΗ».

4. <u>Συνεδρίαση της 24ης Ιουνίου 2026</u>

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Η συμβολή του Εμπορίου στην Ανάπτυξη των Νησιών

Τα Μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ.: Ναπολέων Μαραβέγιας, Γενικός Γραμματέας Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης, Μιχάλης Αγγελόπουλος, Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης της ΚΕΔΕ / πρώην Δήμαρχος Σάμου, Σταύρος Καφούνης, Πρόεδρος της Ελληνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας (ΕΣΕΕ), Γιάννης Βουτσινάς, Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Επιμελητηριακού Ομίλου Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών (ΕΟΑΕΝ), Ιωάννης Πάππου, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Δωδεκανήσου, Νικολέττα Μαλαφούρη, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Ζακύνθου, Βαγγέλης Καρκανάκης, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Ηρακλείου, Κωνσταντίνος Μουζακίτης, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Κέρκυρας, Γεώργιος Γιακουμάκης, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Ρεθύμνης, Αντώνιος Ροκάκης, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Χανίων, Παντελής Λεγάτος, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Χίου, Βάλια Αρανίτου, Καθηγήτρια Οικονομικής Κοινωνιολογίας στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) / Επιστημονική Διευθύντρια στο Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών (ΙΝΕΜΥ) της ΕΣΕΕ και Εμμανουήλ Μανιούδης, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πατρών / Συντονιστής του Τμήματος Οικονομικής Ανάπτυξης του ΙΝΕΜΥ-ΕΣΕΕ.

5. <u>Συνεδρίαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2026</u>

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση σχετικά με τη σύνταξη της Έκθεσης της Υποεπιτροπής για τη Γ΄ Σύνοδο (άρθρο 43Α παρ. 6 του Κανονισμού της Βουλής) και ορισμός εισηγητών κατά θέματα

6. <u>Συνεδρίαση της 29ης Οκτωβρίου 2026</u>

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση επί των εισηγήσεων που θα συμπεριληφθούν στην Έκθεση (άρθρο 43Α παρ. 6 του Κανονισμού της Βουλής) της Υποεπιτροπής και έγκριση της εν λόγω Έκθεσης

V. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1. Φέρουσα ικανότητα και ανθεκτικότητα στα νησιά: σύγχρονες προκλήσεις και ειδικές πολιτικές

Εισηγήτρια: Έλλη Ρούσσου, Μέλος της Υποεπιτροπής

1. Αντικείμενο και περιεχόμενο της συζήτησης

Στη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Περιοχών εξετάστηκαν οι σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά νησιά, με ιδιαίτερη έμφαση στη φέρουσα ικανότητα, την ανθεκτικότητα των τοπικών κοινωνιών, τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και την ανάγκη διαμόρφωσης ειδικών πολιτικών, που θα ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε νησιωτικής περιοχής.

Κεντρικό ζήτημα αποτέλεσε η ανάγκη εξισορρόπησης της οικονομικής και τουριστικής ανάπτυξης με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την επάρκεια των υποδομών και τη διασφάλιση της ποιότητας ζωής των μόνιμων κατοίκων.

Επισημάνθηκε ότι η φέρουσα ικανότητα δεν μπορεί να προσδιορίζεται αποκλειστικά από τον αριθμό των επισκεπτών που μπορεί να δεχθεί ένα νησί. Αποτελεί μια σύνθετη έννοια, η οποία περιλαμβάνει τη διαθεσιμότητα φυσικών πόρων, την αντοχή των υποδομών, την κοινωνική συνοχή, την οικονομική δραστηριότητα και τη δυνατότητα των τοπικών κοινωνιών να ανταποκρίνονται στις αυξημένες ανάγκες.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στο γεγονός ότι τα ελληνικά νησιά παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς το μέγεθος, τον πληθυσμό, τις υποδομές και την τουριστική δραστηριότητα. Για τον λόγο αυτόν, τονίστηκε ότι δεν μπορούν να εφαρμόζονται ενιαίες και οριζόντιες πολιτικές, αλλά απαιτούνται εξειδικευμένες παρεμβάσεις, ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες κάθε περιοχής.

2. Τουριστική ανάπτυξη και υπερτουρισμός

Ένα από τα θέματα της συζήτησης ήταν η αυξημένη τουριστική δραστηριότητα και οι επιπτώσεις της στις νησιωτικές κοινωνίες.

Αναγνωρίστηκε ότι ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης, δημιουργίας θέσεων εργασίας και ενίσχυσης των τοπικών

οικονομιών. Παράλληλα όμως, διατυπώθηκαν προβληματισμοί για την υπερσυγκέντρωση επισκεπτών κατά τους θερινούς μήνες, η οποία προκαλεί σημαντική επιβάρυνση στις υποδομές και στους φυσικούς πόρους. Συζητήθηκε η ανάγκη καλύτερης διαχείρισης των τουριστικών ροών, τόσο γεωγραφικά όσο και χρονικά, ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα υπερφόρτωσης συγκεκριμένων περιοχών.

Παράλληλα, αναδείχθηκε η σημασία της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και της ενίσχυσης δραστηριοτήτων, που σέβονται το περιβάλλον και την τοπική πολιτιστική ταυτότητα.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ανάγκη η τουριστική ανάπτυξη να μην αξιολογείται μόνο με οικονομικά κριτήρια, αλλά και με βάση τα πραγματικά οφέλη, που αποφέρει στους κατοίκους.

3. Υποδομές, φυσικοί πόροι και κλιματική αλλαγή

Σημαντικό μέρος της συνεδρίασης αφιερώθηκε στα προβλήματα των βασικών υποδομών των νησιών.

Η ύδρευση, η αποχέτευση, η διαχείριση απορριμμάτων, η ενεργειακή επάρκεια και οι μεταφορές αναδείχθηκαν ως κρίσιμοι τομείς για τη βιωσιμότητα των νησιωτικών περιοχών.

Επισημάνθηκε ότι, κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου, η κατανάλωση νερού και ενέργειας αυξάνεται σημαντικά, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις οι υφιστάμενες υποδομές δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών.

Συζητήθηκαν οι δυνατότητες αξιοποίησης νέων τεχνολογιών, όπως οι μονάδες αφαλάτωσης και η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, καθώς και η ανάγκη εκσυγχρονισμού των δικτύων.

Παράλληλα, εξετάστηκαν οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, όπως η λειψυδρία, η διάβρωση των ακτών, οι πυρκαγιές, οι πλημμύρες και τα ακραία καιρικά φαινόμενα.

Τονίστηκε ότι η αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων απαιτεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, έργα πρόληψης, ενίσχυση της πολιτικής προστασίας και επαρκή χρηματοδότηση.

4. Χωροταξικός σχεδιασμός και προστασία του νησιωτικού περιβάλλοντος

Ιδιαίτερη συζήτηση έγινε για την άναρχη δόμηση, την προστασία του φυσικού τοπίου και την ανάγκη ολοκλήρωσης του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

Αναδείχθηκε η σημασία της εκπόνησης επιστημονικά τεκμηριωμένων μελετών φέρουσας ικανότητας, οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τις πραγματικές δυνατότητες και ανάγκες κάθε νησιού. Οι μελέτες αυτές προτάθηκε να συνδέονται ουσιαστικά με τον καθορισμό χρήσεων γης, την προστασία των παραδοσιακών οικισμών και τη ρύθμιση της τουριστικής και οικιστικής ανάπτυξης.

Επισημάνθηκε επίσης ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος δεν αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη, αλλά βασική προϋπόθεση για τη μακροχρόνια διατήρηση της ταυτότητας και της ελκυστικότητας των νησιών.

5. Στεγαστική κρίση και ποιότητα ζωής

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα που αναδείχθηκε, ήταν η στεγαστική κρίση στις νησιωτικές περιοχές.

Η αυξημένη τουριστική δραστηριότητα και η εξάπλωση των βραχυχρόνιων μισθώσεων έχουν περιορίσει τη διαθεσιμότητα των κατοικιών για τους μόνιμους κατοίκους και τους εργαζομένους. Ιδιαίτερα έντονο είναι το πρόβλημα στέγασης εκπαιδευτικών, γιατρών και άλλων εργαζομένων σε βασικές δημόσιες υπηρεσίες, γεγονός που δυσχεραίνει τη στελέχωση και την εύρυθμη λειτουργία τους. Συζητήθηκε η ανάγκη αξιοποίησης υφιστάμενων και εγκαταλελειμμένων ακινήτων, καθώς και η ανάπτυξη πολιτικών κοινωνικής και προσιτής κατοικίας.

Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι η αύξηση του κόστους ζωής, η έλλειψη βασικών υπηρεσιών και οι δυσκολίες της καθημερινής διαβίωσης επηρεάζουν τη δυνατότητα των κατοίκων να παραμένουν στα νησιά καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

6. Υγεία, εκπαίδευση, μεταφορές και κοινωνική συνοχή

Κατά τη συνεδρίαση αναδείχθηκαν οι ιδιαίτερες δυσκολίες πρόσβασης των κατοίκων των νησιών σε βασικά δημόσια αγαθά. Οι ελλείψεις προσωπικού στις δομές υγείας, τα προβλήματα στελέχωσης των σχολείων, οι περιορισμένες ακτοπλοϊκές συνδέσεις και το αυξημένο κόστος μετακίνησης αποτέλεσαν βασικά σημεία προβληματισμού. Η γεωγραφική απομόνωση και οι δυσκολίες μετακίνησης δημιουργούν πρόσθετες ανισότητες, σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στην ανάγκη ενίσχυσης των συνδέσεων μεταξύ των ίδιων των νησιών, καθώς και στην αναβάθμιση των λιμενικών, οδικών, τηλεπικοινωνιακών και ψηφιακών υποδομών.

Παράλληλα, τονίστηκε ότι η διατήρηση του μόνιμου πληθυσμού, ιδιαίτερα στα μικρά και ακριτικά νησιά, συνδέεται άμεσα με την κοινωνική συνοχή, την εθνική ασφάλεια και τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους τους πολίτες.

7. Ανάγκη ολοκληρωμένης νησιωτικής πολιτικής

Από τη συζήτηση προέκυψε η ανάγκη διαμόρφωσης μιας ολοκληρωμένης και μακροπρόθεσμης στρατηγικής για τις νησιωτικές περιοχές.

Έγινε αναφορά στις πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της νησιωτικής πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, στην ανάγκη ειδικών χρηματοδοτικών εργαλείων και στην ενδυνάμωση της τοπικής διοίκησης.

Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην τεχνική και διοικητική υποστήριξη των μικρών νησιωτικών δήμων, οι οποίοι συχνά αντιμετωπίζουν ελλείψεις προσωπικού και περιορισμένες δυνατότητες υλοποίησης αναπτυξιακών έργων.

Παράλληλα, τονίστηκε η ανάγκη συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών στη λήψη αποφάσεων, ώστε οι πολιτικές να διαμορφώνονται με βάση τις πραγματικές ανάγκες των κατοίκων και όχι αποκλειστικά μέσα από τον κεντρικό σχεδιασμό.

Η συζήτηση ανέδειξε επίσης τη σημασία της διαφοροποίησης των τοπικών οικονομιών, με ενίσχυση της μικρής επιχειρηματικότητας, του πρωτογενούς τομέα και της τοπικής παραγωγής, ώστε να περιοριστεί η αποκλειστική εξάρτηση από τον τουρισμό.

8. Η τοποθέτησή μου στη συνεδρίαση

Η νησιωτική πολιτική δεν αποτελεί απλώς ένα θεωρητικό ή τεχνικό ζήτημα, αλλά αφορά άμεσα την καθημερινότητα, τις ανάγκες και τη βιωσιμότητα των ίδιων των νησιωτικών κοινωνιών.

Η φέρουσα ικανότητα ενός νησιού δεν περιορίζεται στον αριθμό των ανθρώπων που μπορούν να συνυπάρχουν σε αυτό, αλλά σχετίζεται με το σύνολο των πιέσεων που δέχεται από τον τουρισμό, τη δόμηση, την κατανάλωση νερού και ενέργειας, τη διαχείριση απορριμμάτων και τις μεταφορές.

Σε αρκετούς δημοφιλείς νησιωτικούς προορισμούς ο πληθυσμός πολλαπλασιάζεται κατά τους θερινούς μήνες, με αποτέλεσμα τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα λειτουργίας. Παράλληλα, η άναρχη δόμηση, η εξάντληση των φυσικών πόρων και η αύξηση του κόστους ζωής επιβαρύνουν σημαντικά τους μόνιμους κατοίκους.

Η εκτεταμένη βραχυχρόνια μίσθωση έχει περιορίσει τη δυνατότητα εξεύρεσης κατοικίας για εργαζομένους, εκπαιδευτικούς, γιατρούς, αλλά και για τους ίδιους τους μόνιμους κατοίκους.

Σοβαρές παραμένουν οι δυσκολίες στελέχωσης των υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και δημόσιας διοίκησης, οι οποίες δεν περιορίζονται στους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς, αλλά αφορούν στο σύνολο του νησιωτικού χώρου. Η έλλειψη γιατρών, νοσηλευτικού προσωπικού, εκπαιδευτικών και διοικητικών υπαλλήλων, σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος ζωής και τη δυσκολία εξεύρεσης προσιτής κατοικίας υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής των κατοίκων και δυσχεραίνει τη λειτουργία βασικών δημόσιων υπηρεσιών. **Απαιτούνται άμεσες και ουσιαστικές παρεμβάσεις, με μόνιμες προσλήψεις, ειδικά οικονομικά και στεγαστικά κίνητρα και μέτρα στήριξης του προσωπικού**, ώστε να διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση όλων των νησιωτών στην υγεία, την εκπαίδευση και τις δημόσιες υπηρεσίες, ανεξάρτητα από τον τόπο κατοικίας τους.

Οι εγγενείς αδυναμίες των νησιών, όπως οι περιορισμένοι φυσικοί πόροι, η γεωγραφική απομόνωση, η εξάρτηση από τις ακτοπλοϊκές μεταφορές και οι μικρές τοπικές οικονομίες αποτελούν σημαντικά προβλήματα για τη βιωσιμότητα των νησιωτικών κοινωνιών, σε συνδυασμό με την έλλειψη κρίσιμων υποδομών και ολοκληρωμένης κυβερνητικής πολιτικής

Η οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό δημιουργεί εισόδημα κατά την τουριστική περίοδο, ωστόσο η έντονη εποχικότητα αφήνει τις τοπικές οικονομίες ευάλωτες σε περιόδους κρίσης και μειωμένης δραστηριότητας.

Η απουσία μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και η εφαρμογή αποσπασματικών πολιτικών δεν επαρκούν για την αντιμετώπιση των διαχρονικών προβλημάτων της νησιωτικότητας. Για τον λόγο αυτόν, είναι αναγκαίες οι στοχευμένες πολιτικές, ιδιαίτερα για τη στέγαση, την ενίσχυση των βασικών υπηρεσιών και τη διασφάλιση αξιόπιστων ακτοπλοϊκών συνδέσεων.

Η βιωσιμότητα των νησιών συνδέεται με την εθνική συνοχή και την ασφάλεια, καθώς η εγκατάλειψη των νησιωτικών περιοχών, ιδιαίτερα των ακριτικών, δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα και εντείνει το αίσθημα ανασφάλειας των κατοίκων.

Είναι αναγκαία η ύπαρξη επαρκών δομών υγείας, αποτελεσματικής πολιτικής προστασίας και συνθηκών, που θα επιτρέπουν στους ανθρώπους να παραμένουν και να δημιουργούν στον τόπο τους.

Συμπεράσματα και προτάσεις μέσα από τις θέσεις και το πρόγραμμα της ΠΛΕΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Α. Από τη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Περιοχών και τα ζητήματα που αναδείχθηκαν, προκύπτει ότι η πραγματική ανθεκτικότητα των ελληνικών νησιών δεν μπορεί να αξιολογείται αποκλειστικά με βάση την τουριστική και οικονομική τους ανάπτυξη, αλλά κυρίως από τη δυνατότητα των μόνιμων κατοίκων να ζουν με ασφάλεια, αξιοπρέπεια και ισότιμη πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά αγαθά.

Η υπερβολική πίεση στις υποδομές, η στεγαστική κρίση, οι ελλείψεις στις δημόσιες υπηρεσίες, η οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό, η γεωγραφική απομόνωση, το δημογραφικό πρόβλημα, η λειψυδρία και τα κακά οδικά δίκτυα δεν αποτελούν μεμονωμένα προβλήματα. Είναι αλληλένδετες δυσκολίες, που επηρεάζουν την καθημερινότητα των νησιωτών και απαιτούν ολοκληρωμένο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, με συγκεκριμένες παρεμβάσεις και όχι αποσπασματικές λύσεις.

Β. Η νησιωτική πολιτική οφείλει να έχει στο επίκεντρό της τον άνθρωπο και τις πραγματικές ανάγκες των τοπικών κοινωνιών

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων της νησιωτικότητας απαιτεί μια ολοκληρωμένη εθνική πολιτική, που δεν θα περιορίζεται σε αποσπασματικές παρεμβάσεις και εξαγγελίες, αλλά θα στηρίζεται στις πραγματικές ανάγκες των κατοίκων, στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, στην ενίσχυση της τοπικής παραγωγής και στη δημιουργία ουσιαστικών προοπτικών για τη νέα γενιά.

Στο πλαίσιο των προγραμματικών θέσεων της Πλεύσης Ελευθερίας για τον κοινοτισμό, την αποκέντρωση, τα κοινά και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, η νησιωτικότητα συνδέεται με την ανάγκη ενός διαφορετικού μοντέλου κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης, στο οποίο οι τοπικές κοινωνίες θα έχουν ουσιαστικό λόγο στη διαχείριση των πόρων τους και στις αποφάσεις που καθορίζουν το μέλλον τους.

Η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού, οικονομικών δραστηριοτήτων και δημόσιων υπηρεσιών στα μεγάλα αστικά κέντρα έχει συμβάλει στην αποδυνάμωση της Περιφέρειας και ιδιαίτερα των μικρών και ακριτικών νησιών. Η έλλειψη βασικών υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης, η στεγαστική κρίση, το υψηλό κόστος ζωής, οι ανεπαρκείς ακτοπλοϊκές συνδέσεις και η περιορισμένη πρόσβαση σε ευκαιρίες απασχόλησης δυσχεραίνουν την παραμονή των κατοίκων και εντείνουν το δημογραφικό πρόβλημα.

Η αποκέντρωση πρέπει να αποτελεί ουσιαστική κοινωνική και εθνική προτεραιότητα, με ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών, επαναλειτουργία των αναγκαίων δομών, προγράμματα κοινωνικής και συνεταιριστικής κατοικίας και δημιουργία σταθερών συνθηκών εργασίας και διαβίωσης στα νησιά.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η επαναφορά και ενίσχυση του θεσμού της Κοινότητας, με ουσιαστικές διαδικασίες δημοκρατικής συμμετοχής και δημόσιας λογοδοσίας. Η κεντρική διοίκηση οφείλει να ακούει τους κατοίκους μέσα από ανοιχτές διαβουλεύσεις και να διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις για την τουριστική ανάπτυξη, τις υποδομές, την ενέργεια, τη διαχείριση του νερού και την προστασία του περιβάλλοντος δεν θα λαμβάνονται ερήμην των τοπικών κοινωνιών.

Καθοριστικός πρέπει να είναι ο ρόλος των νέων στη διαμόρφωση των πολιτικών για τη νησιωτικότητα. Οι νέοι άνθρωποι δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται μόνο ως πληθυσμός, που χρειάζεται κίνητρα για να παραμείνει

στα νησιά, αλλά ως ενεργοί συμμέτοχοι στον σχεδιασμό της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης.

Στην κατεύθυνση αυτή, προτείνεται η δημιουργία τοπικών συμβουλίων νέων και ανοιχτών συνελεύσεων, με δυνατότητα συμμετοχής στη διαμόρφωση αναπτυξιακών προτεραιοτήτων, στην κατάθεση προτάσεων και στον έλεγχο της υλοποίησης των αποφάσεων. Η εφαρμογή συμμετοχικών προϋπολογισμών μπορεί να εξασφαλίσει ουσιαστικό ρόλο στους νέους και στους κατοίκους ως προς τη διάθεση δημόσιων πόρων, για έργα που ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες κάθε νησιού.

Παράλληλα, η αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης, των ανοιχτών τεχνολογιών και της τοπικής καινοτομίας μπορεί να δημιουργήσει νέες δυνατότητες απασχόλησης και παραγωγικής δραστηριότητας. Η σύνδεση των νέων επιστημόνων με τις τοπικές κοινωνίες, τους παραγωγούς και τις μικρές επιχειρήσεις μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία συνεργατικών εγχειρημάτων, που θα ενισχύουν την οικονομική αυτονομία των νησιών.

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, οι συνεταιρισμοί, η κοινωνικά υποστηριζόμενη γεωργία και τα τοπικά δίκτυα παραγωγής και διανομής μπορούν να αποτελέσουν εργαλεία προστασίας των γεωργών, των κτηνοτρόφων, των αλιέων και των μικρών επιχειρήσεων. Η ενίσχυση της τοπικής παραγωγής και η μείωση της εξάρτησης από μεσάζοντες και εξωτερικές αγορές συνδέονται άμεσα με την επισιτιστική επάρκεια, τη συγκράτηση των τιμών και τη δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας.

Η προστασία των κοινών, όπως το νερό, η ενέργεια, οι φυσικοί πόροι, οι δημόσιοι χώροι και οι κοινωνικές υποδομές αποτελεί επίσης βασικό στοιχείο ενός συμμετοχικού μοντέλου νησιωτικής ανάπτυξης. Η διαχείρισή τους πρέπει να εξυπηρετεί τις ανάγκες των κατοίκων με διαφάνεια, κοινωνικό έλεγχο και προστασία του περιβάλλοντος.

Σημαντική προτεραιότητα αποτελεί και η εξασφάλιση αξιόπιστων και οικονομικά προσιτών ακτοπλοϊκών συνδέσεων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, τόσο για τη μετακίνηση των κατοίκων όσο και για τον ανεφοδιασμό των νησιών με τρόφιμα, φάρμακα, καύσιμα και είδη πρώτης ανάγκης. Η γεωγραφική απομόνωση δεν μπορεί να μετατρέπεται σε οικονομικό και κοινωνικό αποκλεισμό.

Η αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος απαιτεί ολοκληρωμένες πολιτικές στέγασης, υγείας, εκπαίδευσης και απασχόλησης. Η δημιουργία κοινωνικής και συνεταιριστικής κατοικίας, η αξιοποίηση των δημόσιων κτιρίων και η παροχή κινήτρων εγκατάστασης νέων οικογενειών και επαγγελματιών μπορούν να συμβάλουν στην αναζωογόνηση των νησιωτικών κοινοτήτων.

Η συμμετοχή των νέων στη λήψη αποφάσεων πρέπει να συνδέεται με πραγματικές δυνατότητες εργασίας, πρόσβασης στη γνώση, δημιουργίας συνεταιριστικών επιχειρήσεων και αξιοποίησης των τοπικών πόρων. Χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις, η συμμετοχή κινδυνεύει να παραμείνει τυπική και η φυγή των νέων από τα νησιά θα συνεχιστεί.

Η νησιωτικότητα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά ως γεωγραφική ιδιαιτερότητα ή ως ζήτημα τουριστικής ανάπτυξης. Αποτελεί ζήτημα κοινωνικής δικαιοσύνης, δημοκρατικής συμμετοχής, παραγωγικής ανασυγκρότησης και εθνικής συνοχής.

Η σύνδεση της νησιωτικής πολιτικής με τις αρχές του κοινοτισμού, της αποκέντρωσης και της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας διαμορφώνει ένα πλαίσιο, στο οποίο οι κάτοικοι μπορούν να συμμετέχουν ουσιαστικά στη διαχείριση των κοινών πόρων και στον σχεδιασμό της ανάπτυξης του τόπου τους.

Γ. Ειδικότερα:

Δεν αρκεί η αύξηση των τουριστικών αφίξεων και των οικονομικών εσόδων, όταν την ίδια στιγμή οι κάτοικοι δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν κατοικία, οι εκπαιδευτικοί και οι γιατροί αδυνατούν να εγκατασταθούν στα νησιά και βασικές υποδομές λείπουν.

Απαραίτητη είναι η εφαρμογή ειδικών στεγαστικών πολιτικών, με προγράμματα προσιτής και κοινωνικής κατοικίας για μόνιμους κατοίκους, εργαζομένους και δημόσιους λειτουργούς και η ουσιαστική ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης. Η επαρκής στελέχωση των νοσοκομείων, των κέντρων υγείας και των σχολικών μονάδων πρέπει να αποτελεί σταθερή προτεραιότητα, με ειδικά κίνητρα για την εγκατάσταση και την παραμονή του προσωπικού. Η πρόσβαση στην υγεία και στην εκπαίδευση δεν μπορεί να εξαρτάται από τον τόπο κατοικίας ή από τη δυνατότητα μετακίνησης σε άλλο νησί ή στην ηπειρωτική χώρα.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η βελτίωση των ακτοπλοϊκών συνδέσεων. Τα νησιά χρειάζονται αξιόπιστες, τακτικές και οικονομικά προσιτές μεταφορές καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, τόσο προς την ηπειρωτική χώρα όσο και μεταξύ τους. Η ακτοπλοϊκή σύνδεση δεν αποτελεί απλώς μέσο μετακίνησης, αλλά βασική προϋπόθεση για την πρόσβαση σε υπηρεσίες, την οικονομική δραστηριότητα και την κοινωνική συνοχή. Προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση των ακτοπλοϊκών συνδέσεων και στη διασφάλιση οικονομικά προσιτών εισιτηρίων για τους μόνιμους κατοίκους, τους εργαζομένους και τις οικογένειες των νησιωτικών περιοχών.

Η ακτοπλοΐα δεν αποτελεί πολυτέλεια, αλλά βασική ανάγκη για τους νησιώτες. Το υψηλό κόστος των εισιτηρίων, τα περιορισμένα δρομολόγια, ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες, και οι ανεπαρκείς συνδέσεις μεταξύ των νησιών δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην καθημερινότητα, στην πρόσβαση στην υγεία και την εκπαίδευση, στην εργασία και στην οικονομική δραστηριότητα.

Παράλληλα, η ακτοπλοΐα αποτελεί βασικό μέσο ανεφοδιασμού των νησιών με τρόφιμα, φάρμακα, καύσιμα και είδη πρώτης ανάγκης. Το αυξημένο κόστος μεταφοράς των προϊόντων επιβαρύνει τις τελικές τιμές και εντείνει την ακρίβεια, που αντιμετωπίζουν οι νησιώτες. Απαιτείται η διασφάλιση τακτικού ανεφοδιασμού, η μείωση του μεταφορικού κόστους και η ενίσχυση του μεταφορικού ισοδύναμου, ώστε οι κάτοικοι να έχουν πρόσβαση σε βασικά αγαθά σε προσιτές τιμές.

Είναι αναγκαία η εξασφάλιση τακτικών, αξιόπιστων και ασφαλών ακτοπλοϊκών δρομολογίων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με ιδιαίτερη μέριμνα για τα μικρά και ακριτικά νησιά. Παράλληλα, απαιτούνται μειωμένα εισιτήρια για τους μόνιμους κατοίκους, τους φοιτητές, τους μαθητές, τους ηλικιωμένους, τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειες, καθώς και αποτελεσματικός έλεγχος των αυξήσεων στις τιμές.

Η νησιωτικότητα δεν μπορεί να αποτελεί αιτία οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας. Η εξασφάλιση προσιτών ακτοπλοϊκών εισιτηρίων, σταθερών συνδέσεων και απρόσκοπτου ανεφοδιασμού με βασικά αγαθά αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την ισότιμη μεταχείριση των νησιωτών, τη συγκράτηση του μόνιμου πληθυσμού και τη διατήρηση ζωντανών νησιωτικών κοινωνιών.

Παράλληλα, είναι αναγκαία η αναβάθμιση των υποδομών ύδρευσης, αποχέτευσης, διαχείρισης απορριμμάτων και ενέργειας. Ο σχεδιασμός πρέπει να λαμβάνει υπόψη τόσο τις ανάγκες των μόνιμων κατοίκων, όσο και τη σημαντική αύξηση του πληθυσμού κατά την τουριστική περίοδο. Η ορθολογική διαχείριση του νερού, η εξοικονόμηση ενέργειας και η προστασία των φυσικών πόρων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των νησιών.

Σε ό,τι αφορά την τουριστική ανάπτυξη, απαιτείται ένα μοντέλο, που θα σέβεται τη φέρουσα ικανότητα κάθε νησιού, θα προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και θα εξασφαλίζει ουσιαστικά οφέλη για την τοπική κοινωνία. Η ολοκλήρωση των χωροταξικών σχεδίων και η αξιοποίηση επιστημονικά τεκμηριωμένων μελετών φέρουσας ικανότητας μπορούν να συμβάλουν στον περιορισμό της άναρχης δόμησης και στην αποφυγή της περαιτέρω επιβάρυνσης των ήδη πιεσμένων περιοχών.

Η ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής, της τοπικής επιχειρηματικότητας, της μεταποίησης και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων μπορεί να δημιουργήσει σταθερές θέσεις εργασίας και οικονομικές προοπτικές καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Τα νησιά δεν πρέπει να εξαρτούν αποκλειστικά την επιβίωσή τους από λίγους μήνες τουριστικής δραστηριότητας.

Οι πυρκαγιές, η λειψυδρία, οι πλημμύρες, η διάβρωση των ακτών και τα ακραία καιρικά φαινόμενα καθιστούν αναγκαία την εφαρμογή ειδικών σχεδίων πρόληψης, την αναβάθμιση των υποδομών και την εξασφάλιση κατάλληλου εξοπλισμού και προσωπικού.

Προστασία και στήριξη των αλιέων και της παράκτιας αλιείας: Ιδιαίτερη προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην προστασία και την ουσιαστική στήριξη των αλιέων, ιδιαίτερα των επαγγελματιών της μικρής παράκτιας αλιείας, που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ταυτότητας των νησιωτικών περιοχών.

Η αύξηση του κόστους των καυσίμων, η μείωση των αλιευτικών αποθεμάτων, η θαλάσσια ρύπανση, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και οι αυξανόμενες δυσκολίες άσκησης του επαγγέλματος απειλούν τη βιωσιμότητα της παραδοσιακής αλιείας και το εισόδημα των αλιευτικών οικογενειών.

Απαιτούνται στοχευμένα μέτρα οικονομικής ενίσχυσης, μείωση του λειτουργικού κόστους, βελτίωση των αλιευτικών καταφυγίων και των λιμενικών υποδομών,

καθώς και αποτελεσματική προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Παράλληλα, είναι αναγκαία η αντιμετώπιση της παράνομης και ανεξέλεγκτης αλιείας, η δίκαιη κατανομή των αλιευτικών πόρων και η διασφάλιση της πρόσβασης των μικρών επαγγελματιών αλιέων στις παραδοσιακές περιοχές δραστηριότητάς τους, με σεβασμό στους κανόνες προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η ενίσχυση της τοπικής διάθεσης των αλιευμάτων, η προστασία του εισοδήματος των αλιέων και η δημιουργία κινήτρων για την είσοδο νέων ανθρώπων στο επάγγελμα αποτελούν σημαντικές προϋποθέσεις για τη διατήρηση της αλιευτικής δραστηριότητας.

Επιπλέον, οι αλιείς πρέπει να συμμετέχουν ουσιαστικά στις αποφάσεις που αφορούν στη διαχείριση των θαλάσσιων πόρων, τη δημιουργία προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών και τις αναπτυξιακές δραστηριότητες στον παράκτιο και θαλάσσιο χώρο.

Η προστασία των αλιέων δεν αποτελεί μόνο ζήτημα επαγγελματικής επιβίωσης, αλλά και ζήτημα διατήρησης της τοπικής παραγωγής, της επισιτιστικής ασφάλειας, της κοινωνικής συνοχής και της ζωής στα νησιά. Η βιώσιμη νησιωτική ανάπτυξη δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στον τουρισμό, παραμερίζοντας τους ανθρώπους, που ζουν και εργάζονται στη θάλασσα και διατηρούν ζωντανή την παραδοσιακή παραγωγική δραστηριότητα των νησιών.

Προστασία και στήριξη των γεωργών και κτηνοτρόφων των νησιωτικών περιοχών: Ιδιαίτερη προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην προστασία και ουσιαστική στήριξη των γεωργών και κτηνοτρόφων των νησιών, οι οποίοι αποτελούν βασικό πυλώνα της τοπικής οικονομίας, της παραγωγής τροφίμων και της διατήρησης της ζωής στην ύπαιθρο.

Τα όσα συνέβησαν στη Λέσβο, με την απόφαση της κυβέρνησης να προχωρήσει σε μαζικές θανατώσεις ζώων λόγω του αφθώδους πυρετού, εγείρουν σοβαρά ερωτήματα για τον τρόπο λήψης κυβερνητικών αποφάσεων με καταστροφικές συνέπειες για τους κτηνοτρόφους και την οικονομική ζωή ολόκληρου του νησιού, αποκλείοντας εναλλακτικές λύσεις, όπως η μέθοδος του εμβολιασμού, με βάση τα επιστημονικά δεδομένα και τις προβλεπόμενες υγειονομικές διαδικασίες. Η απώλεια ζωικού κεφαλαίου, οι περιορισμοί στη διακίνηση των κτηνοτροφικών

προϊόντων και οι σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις υπονομεύουν την επιβίωση των παραγωγών και τη βιωσιμότητα της τοπικής οικονομίας. **Αποφάσεις με τόσο σοβαρές και μη αναστρέψιμες συνέπειες απαιτούν πλήρη επιστημονική τεκμηρίωση, διαφάνεια, ουσιαστική διαβούλευση με τους κτηνοτρόφους και εξέταση όλων των διαθέσιμων λύσεων, με παράλληλη διασφάλιση της ζωικής υγείας και της προστασίας του πρωτογενούς τομέα.**

Απαιτούνται έγκαιρες και δίκαιες αποζημιώσεις για την απώλεια ζωικού κεφαλαίου, παραγωγής και εισοδήματος, ουσιαστική ενίσχυση των κτηνιατρικών υπηρεσιών, προληπτικοί έλεγχοι και ολοκληρωμένα σχέδια αντιμετώπισης ζωονόσων. Παράλληλα, είναι αναγκαία η οικονομική στήριξη για την αποκατάσταση των πληγεισών εκμεταλλεύσεων και την ασφαλή ανασύσταση του ζωικού κεφαλαίου, σύμφωνα με τις κτηνιατρικές προϋποθέσεις.

Εξίσου σημαντική είναι η μείωση του κόστους της παραγωγής, των ζωοτροφών, της ενέργειας και των μεταφορών, καθώς και η προστασία της αγροτικής γης και η ενίσχυση της τοπικής διάθεσης των προϊόντων.

Η προστασία των γεωργών και κτηνοτρόφων δεν αφορά μόνο στη διατήρηση του εισοδήματός τους, αλλά και την επισιτιστική επάρκεια, την οικονομική αυτονομία και τη συγκράτηση του πληθυσμού στα νησιά. Η νησιωτική ανάπτυξη δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στον τουρισμό, αφήνοντας απροστάτευτους τους ανθρώπους που παράγουν, καλλιεργούν και διατηρούν ζωντανή την ύπαιθρο.

Ξεχωριστή προτεραιότητα πρέπει να αποτελέσουν τα μικρά και ακριτικά νησιά. Η πληθυσμιακή συρρίκνωση και η σταδιακή εγκατάλειψή τους δεν είναι μόνο κοινωνικό και οικονομικό ζήτημα, αλλά συνδέεται άμεσα με την εθνική συνοχή και ασφάλεια. Απαιτούνται στοχευμένα μέτρα στήριξης των οικογενειών, της απασχόλησης, της κατοικίας και των βασικών δημόσιων υπηρεσιών, ώστε να δημιουργηθούν πραγματικές προϋποθέσεις παραμονής και εγκατάστασης νέων κατοίκων.

Καμία ουσιαστική νησιωτική πολιτική δεν μπορεί να σχεδιαστεί, χωρίς τη συμμετοχή των ίδιων των κατοίκων. Οι τοπικές κοινωνίες πρέπει να έχουν ενεργό ρόλο στις αποφάσεις που αφορούν στην ανάπτυξη, τις επενδύσεις, τη διαχείριση των φυσικών πόρων και το μέλλον του τόπου τους. Οι πολιτικές πρέπει να

προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητες κάθε νησιού και όχι να εφαρμόζονται με ενιαίο τρόπο, σε περιοχές με διαφορετικές ανάγκες και δυνατότητες.

Συμπερασματικά, η ουσιαστική πρόκληση για τη νησιωτική πολιτική δεν είναι μόνο η εξασφάλιση περισσότερης ανάπτυξης, αλλά η διασφάλιση ότι αυτή η ανάπτυξη θα μεταφράζεται σε καλύτερες συνθήκες ζωής, για τους ανθρώπους που κατοικούν μόνιμα στα νησιά και θα προσελκύουν τους νέους να ζήσουν στα νησιά.

Η νέα γενιά πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο αυτής της προσπάθειας, όχι μόνο ως αποδέκτης πολιτικών, αλλά ως ενεργός συνδιαμορφωτής τους. Τα νησιά χρειάζονται νέους ανθρώπους, με δικαίωμα στη συμμετοχή, στη δημιουργία, στην εργασία και στη λήψη αποφάσεων.

Το ζητούμενο είναι να παραμείνουν τα ελληνικά νησιά ζωντανές, παραγωγικές και δημοκρατικές κοινότητες, όπου οι κάτοικοι και ιδιαίτερα οι νέοι θα έχουν τη δυνατότητα όχι απλώς να παραμένουν στον τόπο τους, αλλά να καθορίζουν οι ίδιοι το μέλλον του.

2. Παρουσίαση της Έκθεσης του ΟΟΣΑ για τη νησιωτικότητα και των ελληνικών θέσεων στην υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκή στρατηγική για τα νησιά

Εισηγητές: Παναγής Καππάτος και Αλέξανδρος Μαρκογιαννάκης, Μέλη της Υποεπιτροπής

<u>Εισήγηση κ. Παναγή Καππάτου, Μέλους της Υποεπιτροπής</u>

ΜΕΡΟΣ Α΄ – Η ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΟΣΑ

1. Αντικείμενο και θεσμικό πλαίσιο

Η συνεδρίαση της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Περιοχών στις 27 Μαΐου 2026, υπό την προεδρία του Βουλευτή Δωδεκανήσου Εμμανουήλ Κόνσολα, επικεντρώθηκε στην παρουσίαση της μελέτης του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για τις νησιωτικές οικονομίες και ειδικότερα των ελληνικών θέσεων, ενόψει της τότε υπό διαμόρφωση Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τα Νησιά. Συμμετείχαν εκπρόσωποι της κυβέρνησης, των κομμάτων, της αυτοδιοίκησης, ερευνητικών ιδρυμάτων, επιμελητηρίων και νησιωτικών φορέων. Η παρούσα έκθεση αποτιμά τα βασικά δεδομένα, τις διαφορετικές τοποθετήσεις και τις αναγκαίες πολιτικές, με γνώμονα τη δυνατότητα των κατοίκων να ζουν, να εργάζονται και να δημιουργούν στον τόπο τους.

Η νησιωτικότητα δεν αποτελεί περιστασιακό μειονέκτημα, αλλά μόνιμη γεωγραφική και αναπτυξιακή συνθήκη. Η απόσταση από την ηπειρωτική χώρα, η εξάρτηση από θαλάσσιες συνδέσεις, το αυξημένο λειτουργικό κόστος, η εποχικότητα και οι περιορισμένες οικονομίες κλίμακας απαιτούν διαφοροποιημένες δημόσιες πολιτικές. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζονται τα μικρά, απομακρυσμένα νησιά και οι περιπτώσεις διπλής νησιωτικότητας, όταν η πρόσβαση σε βασική υπηρεσία προϋποθέτει ενδιάμεση μετακίνηση μέσω άλλου νησιού. Δεν είναι ορθό να αντιμετωπίζονται όλα τα νησιά ως ενιαία κατηγορία, καθώς οι κοινωνικές, οικονομικές και διοικητικές ανάγκες τους διαφέρουν ουσιαστικά.

Το άρθρο 101 παράγραφος 4 του Συντάγματος επιβάλλει στον νομοθέτη και στην κανονιστικώς δρώσα διοίκηση να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών. Αντίστοιχα, το άρθρο 174 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει ιδιαίτερη προσοχή στις περιοχές με σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά μειονεκτήματα. Οι διατάξεις αυτές θεμελιώνουν την ανάγκη ειδικής μέριμνας, χωρίς να δημιουργούν αυτομάτως συγκεκριμένο δικαίωμα χρηματοδότησης ή καθεστώς ενίσχυσης. Η πολιτική διεκδίκηση οφείλει, συνεπώς, να συνδυάζει το νομικό έρεισμα με αξιόπιστα στοιχεία και εφαρμόσιμες προτάσεις.

2. Βασικά ευρήματα της συγκριτικής μελέτης

Η μελέτη «Policy Pathways Beyond the Shoreline: Enhancing Resilience and Innovation in Island Economies» (ΟΟΣΑ, 2026) υλοποιήθηκε με ευρωπαϊκή τεχνική υποστήριξη και συνεργασία της Ελλάδας, της Κροατίας και της Σουηδίας. Αξιοποιήθηκαν στοιχεία 47 ευρωπαϊκών νησιωτικών περιφερειών, συγκρινόμενων με περίπου 170 παράκτιες μη μητροπολιτικές και 868 λοιπές περιφέρειες. Οι ελληνικές μελέτες περιπτώσεων αφορούσαν στη Χίο, τα Ψαρά, τις Οινούσσες και τη Μεγίστη. Η ανάλυση κατέδειξε ότι τα αποτελέσματα επηρεάζονται όχι μόνο από τη γεωγραφία, αλλά και από την παραγωγική διάρθρωση, τη διοικητική ικανότητα, τη συνδεσιμότητα και την αποτελεσματικότητα των θεσμών.

Η επιστημονική μελέτη συνδέθηκε με έργο του Μηχανισμού Τεχνικής Υποστήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που υλοποιήθηκε από τον Σεπτέμβριο του 2023 έως τον Νοέμβριο του 2025. Στα παραδοτέα περιλαμβάνονται σχέδιο δράσης για την ελληνική νησιωτική ανάπτυξη, εκτίμηση του πρόσθετου κόστους σε τρεις χώρες, εθνική ανάλυση για την Ελλάδα, συγκριτική ευρωπαϊκή έκθεση και εργαλειοθήκη Παρατηρητηρίου Νησιωτικής Επιχειρηματικότητας. Η αξία του εγχειρήματος δεν περιορίζεται στο εύρος των στοιχείων. Παρέχει κοινή συγκριτική βάση για πολιτικές, οι οποίες μέχρι σήμερα συχνά σχεδιάζονταν με ανομοιογενείς ορισμούς. Απαραίτητη προϋπόθεση παραμένει η προσαρμογή των γενικών συμπερασμάτων στην πραγματική κλίμακα κάθε νησιού.

Η παρουσίαση της Γενικής Γραμματείας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής αναφέρθηκε σε 110 κατοικημένα ελληνικά νησιά και περίπου 1,6 εκατομμύρια κατοίκους, ενώ η δημοσιευμένη έκθεση του ΟΟΣΑ χρησιμοποιεί 114 νησιά και περίπου 1,8 εκατομμύρια κατοίκους. Η διαφορά αποτυπώνει διαφορετικές στατιστικές παραδοχές και επιβάλλει προσοχή στις συγκρίσεις. Η έλλειψη λεπτομερών και ομοιογενών δεδομένων δυσχεραίνει ιδιαίτερα την παρακολούθηση των μικρών νησιών, τα οποία συχνά χάνονται μέσα σε ευρύτερους περιφερειακούς μέσους όρους.

Κατά την περίοδο 2001–2021 ο πληθυσμός των ευρωπαϊκών νησιωτικών περιφερειών του δείγματος αυξήθηκε κατά 9,3%, έναντι 3,3% των παράκτιων μη μητροπολιτικών και 5,3% των λοιπών περιφερειών. Η συνολική εικόνα, ωστόσο, αποκρύπτει μεγάλες αποκλίσεις: Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, περίπου 40% των μικρών ελληνικών νησιών έχασε πάνω από το 10% του πληθυσμού του από το 2000. Ούτε η πληθυσμιακή αύξηση συνεπάγεται αυτομάτως ευημερία, ούτε η σχετική ευημερία αρκεί, για να αποτρέψει τη γήρανση, τη στεγαστική πίεση και την αποδυνάμωση κρίσιμων υπηρεσιών. Απαιτούνται χωρικά εξειδικευμένοι δημογραφικοί δείκτες.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι ελληνικές αναφορές της παρουσίασης: Για την περίοδο 2001–2021 σημειώθηκαν διαφορετικές δημογραφικές τάσεις στη Χίο και στα Δωδεκάνησα, ενώ οι αντίστοιχες σειρές παραγωγικότητας κατέγραψαν υποχώρηση. Η ύπαρξη θετικών μεταβολών πληθυσμού σε ορισμένες ενότητες δεν αναιρεί τις μεγάλες οικονομικές δυσκολίες. Ειδικότερα, η εξάρτηση από τον τουρισμό μπορεί να αυξάνει την απασχόληση συγκεκριμένων μηνών, χωρίς να εξασφαλίζει ισόρροπη ετήσια παραγωγή. Αντιστρόφως, νησιά με αγροτική παραγωγή, αλιεία ή άλλες μικρές δραστηριότητες χρειάζονται διαφορετικά χρηματοδοτικά και επενδυτικά εργαλεία. Αυτό επιβεβαιώνει την ανάγκη εγκατάλειψης οριζόντιων συνταγών, που αξιολογούν την ανάπτυξη μόνο από τον αριθμό επισκεπτών.

Η οικονομική επίδοση παρουσιάζει ακόμη εντονότερες αποκλίσεις. Στην εξεταζόμενη εικοσαετία, η μεταβολή του ΑΕΠ ανήλθε σε περίπου 5% στις νησιωτικές περιφέρειες, έναντι 16% στις παράκτιες μη μητροπολιτικές και 37% στις λοιπές. Η παραγωγικότητα εργασίας υποχώρησε κατά περίπου 6% στα νησιά, ενώ αυξήθηκε κατά 5% και 14% στις αντίστοιχες ομάδες σύγκρισης. Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, με έναν έως εννέα εργαζομένους, συγκεντρώνουν

περίπου 36% της νησιωτικής απασχόλησης, έναντι 28% και 19%. Πρόκειται για ιστορικά συγκριτικά μεγέθη και όχι για άμεση αποτύπωση των οικονομικών συνθηκών του 2026.

Το πρόσθετο κόστος νησιωτικότητας επηρεάζει νοικοκυριά, επιχειρήσεις και δημόσιες επενδύσεις. Περιλαμβάνει μεταφορές, ενέργεια, εφοδιασμό, στελέχωση υπηρεσιών, κατασκευή και συντήρηση υποδομών. Σε ορισμένες ελληνικές περιπτώσεις, ο ΟΟΣΑ αναφέρει επιβαρύνσεις ενέργειας και μεταφορών έως μιάμιση φορά επιπλέον από τις αντίστοιχες ηπειρωτικές (το εύρημα δεν συνιστά ενιαίο συντελεστή για κάθε νησί). Εάν οι προϋπολογισμοί έργων δεν συνεκτιμούν αυτές τις διαφορές, αυξάνεται ο κίνδυνος άγονων διαγωνισμών και καθυστερήσεων. Το Μεταφορικό Ισοδύναμο παραμένει σημαντικό αντισταθμιστικό εργαλείο, αλλά δεν υποκαθιστά αξιόπιστα δρομολόγια, επαρκείς υποδομές και παραγωγικές επενδύσεις.

Η διοικητική δυσκολία έχει άμεσο δημοσιονομικό αποτέλεσμα: Ένα νησιωτικό έργο μπορεί να διαθέτει εγκεκριμένο ποσό, αλλά να μην μπορεί να δημοπρατηθεί, επειδή λείπουν οριστικές μελέτες, εξειδικευμένο προσωπικό ή κρίσιμες εγκρίσεις. Αντίστοιχα, μια σύγχρονη υποδομή δεν αποδίδει, εάν δεν έχει προβλεφθεί η στελέχωση και η συντήρησή της. Για τον λόγο αυτόν, η αποδοτικότητα των δημόσιων πόρων πρέπει να συνδέεται με τον πλήρη κύκλο ζωής των έργων. Η σύσταση ομάδων τεχνικής υποστήριξης, η αξιοποίηση αναπτυξιακών οργανισμών και η συστηματική ανταλλαγή τεχνογνωσίας μπορούν να βελτιώσουν τις δυνατότητες των μικρών δήμων, χωρίς να θίξουν την αυτοτέλειά τους.

Κεντρικό συμπέρασμα της μελέτης είναι η ανάγκη καλύτερης πολυεπίπεδης διακυβέρνησης. Ο κατακερματισμός αρμοδιοτήτων, η ανεπαρκής διασύνδεση υπουργείων και αυτοδιοίκησης και η περιορισμένη τεχνική επάρκεια ορισμένων μικρών δήμων μπορούν να ακυρώνουν ακόμη και διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις. Η επιτυχία εξαρτάται από σαφείς ευθύνες, ώριμες μελέτες, συντονισμένες αδειοδοτήσεις και μετρήσιμα αποτελέσματα. Η αναγκαία μετάβαση δεν είναι από την κοινωνική προστασία στην εγκατάλειψή της, αλλά από αποκλειστικά αντισταθμιστικά μέτρα σε συνδυασμένη πολιτική συνδεσιμότητας, καινοτομίας, διαφοροποίησης της παραγωγής και ποιότητας ζωής.

ΜΕΡΟΣ Β΄ – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

3. Κυβερνητικές πρωτοβουλίες και ελληνικές θέσεις

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας προχώρησε σε θεσμική οργάνωση της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής στον νησιωτικό χώρο με τον ν. 4770/2021, ενώ ο ν. 4832/2021 κύρωσε την κωδικοποίηση της σχετικής νομοθεσίας και του πλαισίου του Μεταφορικού Ισοδυνάμου. Η διοικητική απόφαση που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Β΄ 7408/31.12.2025 καθόρισε τις αρχές και τη μεθοδολογία κατάρτισης της εθνικής στρατηγικής.

Στη συνεδρίαση, ο Υφυπουργός Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Στέφανος Γκίκας, ανέδειξε τον κυβερνητικό σχεδιασμό και την πρωτοβουλία διυπουργικού συντονισμού, ενώ ο Γενικός Γραμματέας Μανώλης Κουτουλάκης παρουσίασε την επιστημονική προετοιμασία και τις εθνικές προτεραιότητες.

Η νομοθετική θεμελίωση και η εθνική στρατηγική δεν αφορούν μόνο τις θαλάσσιες μεταφορές. Προϋποθέτουν συνεργασία στους τομείς της οικονομίας, της εργασίας, της χωροταξίας, της ενέργειας, της υγείας, της εκπαίδευσης, της ψηφιακής διακυβέρνησης και του περιβάλλοντος. Η δημιουργία μηχανισμού συντονισμού έχει συνεπώς ουσιαστικό νόημα, μόνον εφόσον περιορίζει τις καθυστερήσεις μεταξύ των συναρμόδιων υπηρεσιών και επιτρέπει την έγκαιρη αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων. Η καθιέρωση τακτικής ενημέρωσης για την πρόοδο επιλεγμένων παρεμβάσεων θα ενίσχυε τη συνέχεια, ανεξάρτητα από αλλαγές προσώπων ή διοικητικών προτεραιοτήτων. Η ίδια λογική πρέπει να διέπει την επικοινωνία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ώστε οι τοπικές ανάγκες να προσδιορίζονται πριν από την τελική κατανομή πόρων.

Οι παρεμβάσεις αυτές αποτελούν ουσιαστικά βήματα από την αποσπασματική αντιμετώπιση προς τη συγκρότηση συνεκτικότερης πολιτικής. Η θετική αποτίμησή τους, όμως, αφορά πρωτίστως τη νομοθετική και οργανωτική κατεύθυνση. Δεν θα ήταν ακριβές να εκληφθεί η θέσπιση πλαισίου ή η εξαγγελία μηχανισμού ως απόδειξη ότι όλα τα προβλήματα έχουν ήδη επιλυθεί. Η εφαρμογή απαιτεί επιχειρησιακές αρμοδιότητες, διαθέσιμους πόρους, στελέχωση και τακτική δημόσια αξιολόγηση. Αυτός ο συνδυασμός θεσμικής συνέχειας και έμπρακτης λογοδοσίας αποτελεί την πιο ισχυρή απάντηση στις πραγματικές ανάγκες των νησιωτικών κοινωνιών.

Τον Απρίλιο 2026 καταρτίστηκε από τη Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής η Λευκή Βίβλος Εθνικών Θέσεων, ως ελληνική συμβολή στην ευρωπαϊκή διαβούλευση. Κατά την παρουσίαση, αναφέρθηκε η συμμετοχή 46 φορέων και εκπροσώπων, ενώ στο παράρτημα καταγράφονται 43 υπομνήματα, αριθμοί που αποτυπώνουν διαφορετικές μονάδες καταγραφής. Οι προτεραιότητές της αφορούν το κόστος νησιωτικότητας, τη συνδεσιμότητα, την κλιματική προσαρμογή, την παραγωγική διαφοροποίηση, τις βασικές υπηρεσίες, τη δημογραφική βιωσιμότητα, την τεκμηρίωση και τη βελτίωση της διακυβέρνησης. Στόχος είναι οι γενικές αρχές συνοχής να αποκτήσουν συγκεκριμένο κανονιστικό και χρηματοδοτικό περιεχόμενο.

Η συνδεσιμότητα δεν εξαντλείται στην ύπαρξη μιας ακτοπλοϊκής γραμμής. Συνδέεται με την αξιοπιστία των δρομολογίων, την πρόσβαση στα λιμάνια, τις χερσαίες ανταποκρίσεις, τις μεταφορές εμπορευμάτων και τη δυνατότητα εξυπηρέτησης, ακόμη και υπό δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Η κλιματική ανθεκτικότητα περιλαμβάνει επάρκεια νερού, προστασία ακτών, διαχείριση απορριμμάτων, ενεργειακή ασφάλεια και πολιτική προστασία. Οι πολιτικές αυτές αλληλεξαρτώνται. Η έλλειψη ύδατος περιορίζει την παραγωγή και τον τουρισμό, ενώ η ασταθής συγκοινωνία επιβαρύνει τις επιχειρήσεις και τις δημόσιες υπηρεσίες. Επομένως, η επιλογή παρεμβάσεων πρέπει να πραγματοποιείται με ολοκληρωμένα χωρικά και κοινωνικά κριτήρια.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν η συνεκτίμηση των νησιωτικών επιπτώσεων κατά τη νομοθέτηση («island-proofing») και η ανάπτυξη συστήματος συγκρίσιμων δεικτών («Island Dashboard»). Εξίσου κρίσιμο είναι το «δικαίωμα παραμονής» («right to stay»), δηλαδή η δυνατότητα επιλογής μόνιμης κατοικίας με πραγματική πρόσβαση σε εργασία, υγεία, εκπαίδευση, στέγαση και μεταφορές. Η έννοια δεν αρκεί ως σύνθημα. Απαιτεί στόχους υπηρεσιών, τεκμηρίωση των ελλείψεων και συντονισμό παρεμβάσεων. Στην πράξη, η συχνότητα χειμερινών δρομολογίων, η στελέχωση ενός κέντρου υγείας και η εξεύρεση κατοικίας για τους εκπαιδευτικούς αποτελούν αλληλένδετα κριτήρια εδαφικής συνοχής.

4. Η ευρωπαϊκή εξέλιξη και το χρηματοδοτικό διακύβευμα

Μετά τη συνεδρίαση, στις 10 Ιουνίου 2026, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε, σύμφωνα με τα θεσμικά στοιχεία της αρχικής έκθεσης, την Ανακοίνωση COM(2026) 520 final για τη Στρατηγική της ΕΕ για τα Νησιά. Η εξέλιξη αυτή πρέπει να διακρίνεται χρονικά από τις τοποθετήσεις της 27ης Μαΐου. Η στρατηγική οργανώνεται σε τέσσερις άξονες: οικονομική ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και συνδεσιμότητα· ενεργειακή ασφάλεια, περιβάλλον και κλιματική ανθεκτικότητα· δημογραφία και ποιότητα ζωής· ασφάλεια και ετοιμότητα αντιμετώπισης κρίσεων. Η αποτελεσματική διακυβέρνηση λειτουργεί οριζόντια σε όλες τις προτεραιότητες.

Η θεματική σύγκλιση των ευρωπαϊκών κατευθύνσεων με την ελληνική Λευκή Βίβλο αναδεικνύει την αξία της έγκαιρης ελληνικής προετοιμασίας. Δεν αποδεικνύει, ωστόσο, ότι όλες οι ελληνικές θέσεις υιοθετήθηκαν αυτούσιες, ούτε ότι η στρατηγική προέκυψε αποκλειστικά από την ελληνική παρέμβαση. Πολύ περισσότερο, μια ανακοίνωση στρατηγικής δεν θεσπίζει αυτομάτως ειδικό κονδύλι, υποχρεωτικό island-proofing ή εξαιρέσεις από τους κανόνες κρατικών ενισχύσεων. Η πραγματική επιτυχία θα αποτυπωθεί στους κανονισμούς, στους προϋπολογισμούς, στα διοικητικά εργαλεία και στην πρόσβαση των νησιωτικών κοινωνιών σε ουσιαστική στήριξη.

Η χρηματοδοτική συζήτηση οφείλει να αντιμετωπίσει και ένα πρόβλημα κλίμακας. Μικρά νησιά συχνά αδυνατούν να συγκεντρώσουν τη διοικητική επάρκεια ή την απαιτούμενη ιδία συμμετοχή, για έργα που είναι απολύτως αναγκαία σε κοινωνικό επίπεδο. Η αξιολόγηση αποκλειστικά με κριτήρια μεγέθους αγοράς ή αριθμού ωφελουμένων ενδέχεται να τα αποκλείει συστηματικά. Γι’ αυτό, χρειάζεται να εξεταστεί η συνεκτίμηση της απόστασης, της εποχικής επιβάρυνσης και της κοινωνικής αναγκαιότητας, πάντοτε σύμφωνα με τους κανόνες του κάθε χρηματοδοτικού εργαλείου. Οι διεκδικήσεις για μεγαλύτερη ευελιξία στις κρατικές ενισχύσεις πρέπει επίσης να συνοδεύονται από σαφή νομική θεμελίωση και εκτίμηση των αναμενόμενων οικονομικών αποτελεσμάτων.

Οι διαπραγματεύσεις για το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2028–2034 αποτελούν κομβική ευκαιρία. Η Ελλάδα πρέπει να επιδιώξει μεγαλύτερη συνεκτίμηση του πραγματικού μεταφορικού και κατασκευαστικού κόστους, των δημογραφικών συνθηκών, της απόστασης και της διοικητικής κλίμακας κατά τον

σχεδιασμό των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Απαιτούνται αναλογικά όρια χρηματοδότησης, τεχνική βοήθεια στους μικρούς δήμους, ευελιξία επιλεξιμότητας, όπου το ενωσιακό δίκαιο την επιτρέπει και τεκμηριωμένα αιτήματα για τους κανόνες κρατικών ενισχύσεων. Η ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ το δεύτερο εξάμηνο του 2027 προσφέρει τη δυνατότητα ανάδειξης αυτής της ατζέντας, υπό την προϋπόθεση έγκαιρης προετοιμασίας και ευρωπαϊκών συμμαχιών.

5. Η συμβολή της επιστημονικής και τεχνικής κοινότητας

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ), διά του Θεόδωρου Τσέκερη, ανέδειξε την ανάγκη συστηματικής αποτύπωσης του κόστους και των χαρακτηριστικών της νησιωτικής επιχειρηματικότητας. Το Βαρόμετρο Νησιωτικής Επιχειρηματικότητας συγκέντρωσε τις συμμετοχές περισσότερων από 500 επιχειρήσεων στην πρώτη έρευνα του 2023 και περισσότερων από 920, σε περίπου 60 νησιά, στη δεύτερη έρευνα 2025–2026. Παρουσιάστηκε επίσης ο σχεδιασμός του Παρατηρητηρίου Τιμών. Πρόκειται για χρήσιμα εργαλεία παρακολούθησης, υπό τον όρο ότι δηλώνονται οι μεθοδολογικοί περιορισμοί και αποφεύγεται η παρουσίαση σχεδιαζόμενων μηχανισμών ως ήδη πλήρως λειτουργούντων.

Η αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων χρειάζεται σαφή πρακτική στόχευση. Στα μεταφορικά δίκτυα, για παράδειγμα, ένα μοντέλο μπορεί να συγκρίνει εναλλακτικές συχνότητες εξυπηρέτησης, με βάση την εποχική ζήτηση και τις ανάγκες των κατοίκων. Στις υποδομές, η καταγραφή των τεχνικών κινδύνων μπορεί να καθοδηγεί την πρόληψη αντί της εκ των υστέρων αποκατάστασης. Στην ενεργειακή μετάβαση, το μικρό μέγεθος ορισμένων νησιών δημιουργεί δυνατότητες πιλοτικής εφαρμογής λύσεων, αλλά απαιτεί κοινωνική αποδοχή, περιβαλλοντικό έλεγχο και βιώσιμο χρηματοδοτικό σχήμα. Το ζητούμενο είναι η επιστημονική γνώση να μετατρέπεται σε δημοσιονομικά υπεύθυνες αποφάσεις.

Το Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ), με παρεμβάσεις των Ευάγγελου Μπεκιάρη και Μαρίας Μποϊλέ, εστίασε στη χρήση δεδομένων, στη βελτιστοποίηση των ακτοπλοϊκών δικτύων, στους σύνθετους δείκτες νησιωτικότητας και στην παρακολούθηση κρίσιμων υποδομών.

Το Δίκτυο Αειφόρων Νήσων «ΔΑΦΝΗ», με τον Κωνσταντίνο Κομνηνό, ανέδειξε την τεχνική υποστήριξη των δήμων και τις ευκαιρίες καθαρής ενεργειακής μετάβασης. Τα παραδείγματα εφαρμογών, μεταξύ των οποίων η Χάλκη, καταδεικνύουν δυνατότητες καινοτομίας, όχι όμως αυτόματη ωριμότητα ή εξασφαλισμένη χρηματοδότηση κάθε σχεδίου. Η τεχνολογία έχει αξία, όταν μειώνει πραγματικές δαπάνες και βελτιώνει υπηρεσίες.

ΜΕΡΟΣ Γ΄ – ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ

6. Θέσεις των κοινοβουλευτικών κομμάτων

Ο Πρόεδρος της Υποεπιτροπής Εμμανουήλ Κόνσολας επισήμανε την ομόφωνη συμφωνία για την πραγματοποίηση της θεματικής συνεδρίασης. Η συναίνεση αφορούσε την ανάγκη κοινοβουλευτικής συζήτησης και όχι ταύτιση των κομμάτων στις προτεινόμενες λύσεις.

Η κυβερνητική πλευρά, μέσω του Στέφανου Γκίκα και του Μανώλη Κουτουλάκη, παρουσίασε τη συνεργασία με τον ΟΟΣΑ, το εθνικό θεσμικό πλαίσιο και τη συμβολή της Ελλάδας στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής. Η προσέγγισή της στηρίζεται στη σύνδεση επιστημονικής τεκμηρίωσης, θεσμικού συντονισμού και αναπτυξιακών εργαλείων.

Η Βουλευτής Ελένη Βατσινά, εκπροσωπώντας το ΠΑΣΟΚ – Κίνημα Αλλαγής, αναγνώρισε τη σημασία της μελέτης του ΟΟΣΑ, αλλά υποστήριξε ότι η νησιωτική πολιτική εξακολουθεί να εφαρμόζεται αποσπασματικά. Ανέδειξε τρεις άξονες: ισότητα πρόσβασης σε υπηρεσίες και υποδομές, βιώσιμη ανάπτυξη με παραγωγική διαφοροποίηση και κοινωνική και δημογραφική ανθεκτικότητα. Άσκησε κριτική για ζητήματα εφαρμογής και καθυστερήσεων του Μεταφορικού Ισοδυνάμου, επισημαίνοντας τη στέγαση, τη στελέχωση υγείας και εκπαίδευσης και την ανάγκη ειδικών ευρωπαϊκών ρητρών. Οι αιτιάσεις αυτές καταγράφονται ως πολιτική θέση της, όχι ως αυτοτελώς επαληθευμένα πορίσματα της παρούσας έκθεσης.

Η Βουλευτής Μαρία Κομνηνάκα, εκπροσωπώντας το ΚΚΕ, πραγματοποίησε συντομότερη παρέμβαση και δήλωσε ότι θα επανέλθει αναλυτικά. Εστίασε σε συγκεκριμένα προβλήματα της Λέσβου, στην οδική ασφάλεια, στη δυσκολία της κτηνοτροφίας και στην απόσταση μεταξύ διακηρύξεων περί δικαιώματος

παραμονής και καθημερινών συνθηκών εργασίας, μετακίνησης και πρόσβασης σε υπηρεσίες. Δεν θα ήταν ορθό η συγκεκριμένη παρέμβαση να εμφανιστεί ως πλήρης παρουσίαση του συνολικού προγράμματος του κόμματος για τη νησιωτικότητα.

Η σύγκριση των πολιτικών παρεμβάσεων αποδεικνύει επίσης ότι η κοινοβουλευτική συναίνεση είναι εφικτή σε επίπεδο στόχων, χωρίς να καταργεί τη δημοκρατική αντιπαράθεση για τα μέσα υλοποίησης. Η κυβέρνηση οφείλει να τεκμηριώνει τις επιλογές της με δεδομένα και σαφές χρονοδιάγραμμα. Η αντιπολίτευση δικαιούται να ελέγχει την εφαρμογή τους και να παρουσιάζει εναλλακτικές προτάσεις. Η Υποεπιτροπή μπορεί να αξιοποιεί και τις δύο λειτουργίες, αναδεικνύοντας τα προβλήματα που επαναλαμβάνονται σε διαφορετικές νησιωτικές περιοχές και ζητώντας συγκεκριμένες απαντήσεις από τους αρμόδιους φορείς. Έτσι, ενισχύεται ο πρακτικός χαρακτήρας του κοινοβουλευτικού ελέγχου.

Από τη συζήτηση προκύπτουν κοινές ανησυχίες για το κόστος, τη συνδεσιμότητα, το δημογραφικό και τις δημόσιες υπηρεσίες, αλλά διαφορετικές αξιολογήσεις της κυβερνητικής αποτελεσματικότητας και διαφορετικές πολιτικές αφετηρίες. Η Νέα Δημοκρατία έχει βάσιμους λόγους να υποστηρίζει τη θεσμική πρόοδο της περιόδου 2021–2026. Η υπεράσπιση αυτής της προόδου καθίσταται πειστικότερη, όταν συνοδεύεται από αναγνώριση των εκκρεμοτήτων, έλεγχο εφαρμογής και ρεαλιστικό σχέδιο βελτιώσεων, αντί για εξίσωση νομοθετικών πρωτοβουλιών με ήδη παραχθέντα αποτελέσματα.

7. Αυτοδιοίκηση, επιμελητήρια και τοπικές κοινωνίες

Οι τοποθετήσεις της Τοπικής και Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης ανέδειξαν ότι η νησιωτική πολιτική απαιτεί ουσιαστική συμμετοχή των φορέων εφαρμογής. Ο Κωνσταντίνος Κουκάς (Πρόεδρος του Τμήματος Τοπικών Αρχών του Κογκρέσου του Συμβουλίου της Ευρώπης, Μέλος του Εποπτικού Συμβουλίου της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ)) συνέδεσε τη νησιωτικότητα με την τοπική δημοκρατία. Ο Ευστράτιος Χαρχαλάκης (Πρόεδρος της Επιτροπής Νήσων και Πολιτικής Συνοχής της ΚΕΔΕ, Δήμαρχος Κυθήρων και Αντικυθήρων) υπογράμμισε την ανάγκη διάκρισης νησιωτικών και απλώς παράκτιων περιοχών. Ο Γεώργιος Λεονταρίτης (Μέλος ΔΣ ΕΝΠΕ, Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων)

έθεσε ως προτεραιότητα τη μετάβαση από τις μελέτες στα έργα, ενώ ο Μιχάλης Αγγελόπουλος (Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης της ΚΕΔΕ, πρώην Δήμαρχος Σάμου) τόνισε τη συνδιαμόρφωση χρηματοδοτικών προγραμμάτων με την αυτοδιοίκηση. Οι παρεμβάσεις για τις Οινούσσες και τη Μεγίστη κατέδειξαν ότι οι πολύ μικρές νησιωτικές κοινότητες χρειάζονται προσαρμοσμένη διοικητική υποστήριξη.

Το Ελληνικό Δίκτυο Μικρών Νησιών, μέσω του Ελευθέριου Κεχαγιόγλου, ανέδειξε την ιδιαίτερη θέση των μικρών νησιών και την ανάγκη ουσιαστικής εκπροσώπησής τους.

Ο Επιμελητηριακός Όμιλος Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών και οι επιμελητηριακοί εκπρόσωποι, μεταξύ των οποίων ο Δημήτριος Συξέρης και ο Ιωάννης Ρούσσος, έδωσαν έμφαση στο κόστος επιχειρηματικότητας, στη συνδεσιμότητα και στη δυνατότητα πρόσβασης σε κατάλληλα εργαλεία.

Η συμβολή του Γιάννη Ψυχάρη από το Πάντειο Πανεπιστήμιο υπογράμμισε την αξία της περιφερειακής ανάλυσης.

Οι παρατηρήσεις αυτές προσφέρουν ουσιαστική γνώση πεδίου, χωρίς να υποκαθιστούν την ανάγκη τεχνικής και δημοσιονομικής αξιολόγησης κάθε πρότασης.

Ιδιαίτερα ουσιαστική υπήρξε η αναφορά στο κόστος κατασκευής δημοσίων έργων. Οι μεταφορές υλικών, η μετακίνηση συνεργείων, η διάρκεια των εργασιών και οι περιορισμοί τοπικής αγοράς μπορούν να διαμορφώνουν σημαντικές διαφορές έναντι αντίστοιχων έργων στην ηπειρωτική χώρα. Η υποεκτίμηση αυτών των παραγόντων μπορεί να δημιουργεί επαναλαμβανόμενες καθυστερήσεις, οι οποίες δεν αντιμετωπίζονται απλώς με μια νέα γενική χρηματοδοτική πρόσκληση. Απαιτείται καλύτερη κοστολόγηση από την αρχή και συμβατότητα των προϋπολογισμών με τις πραγματικές συνθήκες. Η πρόταση αυτή συνδέει τα εμπειρικά στοιχεία της αυτοδιοίκησης με τον κεντρικό συλλογισμό της μελέτης του ΟΟΣΑ.

Οι επισημάνσεις των φορέων συγκλίνουν σε συγκεκριμένα διοικητικά εμπόδια: ανεπαρκείς τεχνικές υπηρεσίες, υψηλότερους προϋπολογισμούς έργων, ασυνέχεια χρηματοδότησης, δυσκολία στελέχωσης και περιορισμένη συμμετοχή στον κεντρικό σχεδιασμό. Η αντιμετώπισή τους δεν προϋποθέτει κατ’ ανάγκην νέες δομές σε κάθε επίπεδο. Προέχει η αποτελεσματική αξιοποίηση των

υφιστάμενων οργανισμών, η λειτουργική συνεργασία τους, η αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων και η παροχή συγκεκριμένης τεχνικής συνδρομής, εκεί όπου υπάρχουν οι μεγαλύτερες ελλείψεις.

ΜΕΡΟΣ Δ΄ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8. Εθνικές προτεραιότητες εφαρμογής

Η εφαρμογή αυτών των εργαλείων θα πρέπει να αρχίσει από συγκεκριμένες κατηγορίες αποφάσεων, που επηρεάζουν έντονα τη νησιωτική καθημερινότητα, όπως οι μεταφορές, οι δημόσιες επενδύσεις και η στελέχωση υπηρεσιών. Η επιλογή πιλοτικών πεδίων επιτρέπει έλεγχο της μεθοδολογίας και διόρθωση αστοχιών πριν από τη γενίκευσή της. Παράλληλα, τα δεδομένα οφείλουν να παρουσιάζονται με τρόπο προσβάσιμο στους δήμους και στους πολίτες και να επικαιροποιούνται με γνωστή συχνότητα. Ένα σύστημα δεικτών χωρίς σαφείς πηγές, αρμοδιότητες και διαδικασίες αξιολόγησης, δεν θα προσέφερε ουσιαστικό πλεονέκτημα έναντι των σημερινών αποσπασματικών πληροφοριών.

Πρώτη προτεραιότητα αποτελεί η λειτουργική ενίσχυση του εθνικού διυπουργικού συντονισμού. Κάθε σημαντική παρέμβαση χρειάζεται υπεύθυνο φορέα, συγκεκριμένο αντικείμενο, χρονοδιάγραμμα και σύστημα παρακολούθησης. Παράλληλα, προτείνεται πιλοτική ενσωμάτωση ελέγχου νησιωτικών επιπτώσεων σε κρίσιμες νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις. Η μεθοδολογία πρέπει να παραμένει αναλογική, ώστε η ουσιαστική αξιολόγηση να μην εξελιχθεί σε πρόσθετη γραφειοκρατία. Το προτεινόμενο Island Dashboard οφείλει να συνδέει υφιστάμενες βάσεις δεδομένων, με διαφανείς ορισμούς και ιδιαίτερη δυνατότητα αποτύπωσης των μικρών νησιών.

Δεύτερη προτεραιότητα είναι η αξιόπιστη ακτοπλοϊκή εξυπηρέτηση. Η αξιολόγηση των γραμμών πρέπει να εξετάζει την πραγματοποίηση δρομολογίων, τη χειμερινή συχνότητα, την πρόσβαση σε υπηρεσίες, τις ανταποκρίσεις, το μεταφορικό κόστος και την ασφάλεια. Η αναβάθμιση του Μεταφορικού Ισοδυνάμου χρειάζεται εξέταση της κάλυψης των δικαιούχων, της προβλεψιμότητας των καταβολών και της αποτελεσματικότητάς του για πολίτες και επιχειρήσεις. Οι βελτιώσεις πρέπει να προκύπτουν από αξιολόγηση δεδομένων και όχι από γενικευμένες εκτιμήσεις, που παραβλέπουν τις ιδιαιτερότητες διαφορετικών νησιωτικών γραμμών.

Τρίτη προτεραιότητα είναι η πρόσβαση σε βασικές δημόσιες υπηρεσίες. Χρειάζονται στοχευμένοι μηχανισμοί στελέχωσης για υγεία και εκπαίδευση, σε συνδυασμό με κατάλληλες δυνατότητες στέγασης και πραγματικές συνθήκες παραμονής του προσωπικού. Η τηλεϊατρική και οι ψηφιακές εκπαιδευτικές υπηρεσίες μπορούν να λειτουργούν συμπληρωματικά, όχι ως γενικό υποκατάστατο ανθρώπινου δυναμικού. Η δημογραφική πολιτική πρέπει να απευθύνεται ταυτόχρονα στις ανάγκες νέων οικογενειών, εργαζομένων και ηλικιωμένων. Ανάπτυξη χωρίς λειτουργικές υπηρεσίες και προσιτή στέγαση δεν εξασφαλίζει βιώσιμες κοινότητες.

Τέταρτη προτεραιότητα είναι η επένδυση σε ύδρευση, ενεργειακή επάρκεια, ανθεκτικές υποδομές και πολιτική προστασία. Τα νησιά αντιμετωπίζουν αυξημένες πιέσεις από εποχική κατανάλωση, κλιματικούς κινδύνους και ανάγκες συντήρησης. Οι επενδύσεις πρέπει να ιεραρχούνται με τεχνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια και να συνοδεύονται από εκτίμηση μελλοντικού κόστους λειτουργίας. Παράλληλα, χρειάζεται στήριξη της μικρής επιχειρηματικότητας, σύνδεση του τουρισμού με αγροδιατροφή, αλιεία, τοπική μεταποίηση και πολιτισμό, ενίσχυση ψηφιακών δεξιοτήτων και παραγωγική διαφοροποίηση. Στόχος δεν είναι η υποβάθμιση του τουρισμού, αλλά η αύξηση της τοπικής προστιθέμενης αξίας.

Η συμμετοχή των φορέων μπορεί να οργανώνεται με περιοδικές συναντήσεις γύρω από συγκεκριμένες θεματικές, ώστε οι προτάσεις να είναι συγκρίσιμες και να ενσωματώνονται έγκαιρα στις αρμόδιες διαδικασίες. Απαραίτητο είναι να καταγράφονται οι λόγοι αποδοχής ή μη κάθε πρότασης, ιδίως όταν συνδέεται με πραγματικό κόστος ή θεσμικό εμπόδιο. Με τον τρόπο αυτό η διαβούλευση παύει να αποτελεί τυπική πρόσκληση απόψεων και αποκτά λειτουργικό αποτέλεσμα. Η ίδια αρχή πρέπει να διέπει τη σχέση του κεντρικού κράτους με τους νησιωτικούς δήμους, σεβόμενη τη συνταγματικά κατοχυρωμένη διοικητική τους αυτοτέλεια.

Πέμπτη προτεραιότητα είναι η σταθερή τεχνική υποστήριξη των μικρών νησιωτικών δήμων στην προετοιμασία μελετών, αδειοδοτήσεων, δημοπρατήσεων και παρακολούθησης έργων. Η πρόσθετη χρηματοδότηση, χωρίς επαρκή διοικητική ικανότητα, συχνά δεν μετατρέπεται σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις. Οι δήμοι, οι Περιφέρειες, τα επιμελητήρια και οι κοινωνικοί φορείς πρέπει να συμμετέχουν εγκαίρως στον σχεδιασμό, με σαφή διαδικασία διαβούλευσης και δυνατότητα τεκμηριωμένων εισηγήσεων. Προτείνεται επίσης η

περιοδική κοινοβουλευτική παρακολούθηση της εφαρμογής της ευρωπαϊκής στρατηγικής και των σχετικών εθνικών δεσμεύσεων.

9. Ειδικό πλαίσιο για την Κεφαλονιά και την Ιθάκη

Η Κεφαλονιά και η Ιθάκη παρουσιάζουν διαφορετική πληθυσμιακή και διοικητική κλίμακα. Σύμφωνα με την Απογραφή 2021, η Περιφερειακή Ενότητα Κεφαλληνίας είχε 34.924 μόνιμους κατοίκους, με μεταβολή −2,4% από το 2011, ενώ η Ιθάκη είχε 2.774 κατοίκους, με μεταβολή −14,1%. Τα στοιχεία υποδεικνύουν τη σημασία της δημογραφικής διάστασης, χωρίς να αποτελούν πλήρη αποτύπωση της κατάστασης το 2026 ή επαρκή βάση για αυτόματη επιλογή έργων. Η μικρότερη κλίμακα της Ιθάκης καθιστά ιδιαίτερα αναγκαία την εξατομικευμένη εξέταση της συνδεσιμότητας, των υπηρεσιών και των δυνατοτήτων του Δήμου.

Προτείνεται, κατά προτεραιότητα, ολοκληρωμένη αξιολόγηση των ακτοπλοϊκών συνδέσεων με στοιχεία ενός πλήρους ετήσιου κύκλου, έμφαση στον χειμώνα, στις ακυρώσεις, στις ανταποκρίσεις και στις ανάγκες των μόνιμων κατοίκων. Για την Ιθάκη απαιτείται επικαιροποιημένο προφίλ πληθυσμιακών, στεγαστικών και κοινωνικών συνθηκών. Για τα δύο νησιά προτείνεται καταγραφή των πραγματικών αναγκών στελέχωσης υγειονομικών και εκπαιδευτικών δομών, μαζί με τις δυνατότητες στέγασης προσωπικού. Οι προτάσεις αυτές επιδιώκουν τεκμηριωμένο προγραμματισμό, όχι ατεκμηρίωτες υποσχέσεις αύξησης δρομολογίων ή νέων προσλήψεων.

Εξίσου αναγκαία είναι η αποτύπωση των αναγκών ύδρευσης, περιβαλλοντικής προστασίας και συντήρησης υποδομών, με ειδική μέριμνα για τη σεισμική επικινδυνότητα των δύο νησιών. Στον οικονομικό τομέα, η διασύνδεση του τουρισμού με ποιοτικά τοπικά προϊόντα, τον πρωτογενή τομέα και συμπληρωματικές δραστηριότητες μπορεί να ενισχύσει την απασχόληση και να περιορίσει την εποχικότητα. Προτείνεται κοινός πίνακας προτεραιοτήτων σε συνεργασία με την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, τους Δήμους Αργοστολίου, Ληξουρίου, Σάμης και Ιθάκης και το Επιμελητήριο Κεφαλληνίας και Ιθάκης, με σαφή διαφοροποίηση αναγκών ανά περιοχή.

Η προτεινόμενη συνεργασία επιτρέπει επίσης την αναγνώριση παρεμβάσεων που μπορούν να εξυπηρετούν περισσότερους δήμους, χωρίς να παραβλέπονται οι τοπικές διαφοροποιήσεις. Μια κοινή αποτύπωση των αναγκών μεταφορών,

δημόσιων υπηρεσιών και υποδομών μπορεί να διευκολύνει την ιεράρχηση έργων με βάση την κοινωνική ωφέλεια και τη δυνατότητα πραγματικής υλοποίησης. Για την Ιθάκη χρειάζεται χωριστή αξιολόγηση ώστε ο μικρός πληθυσμός να μη λειτουργεί ως παράγοντας μειωμένης προτεραιότητας. Για την Κεφαλονιά, αντίστοιχα, απαιτείται συνεκτίμηση των διαφορών μεταξύ των τριών δήμων και των αναγκών σύνδεσής τους με λιμενικές και άλλες βασικές υποδομές.

Το κοινό αυτό πλαίσιο δεν αποτελεί νέο εγκεκριμένο χρηματοδοτικό πρόγραμμα ούτε υποκαθιστά τα επιχειρησιακά σχέδια της αυτοδιοίκησης. Κάθε προτεινόμενη παρέμβαση απαιτεί προσδιορισμό αρμόδιου φορέα, τεχνική μελέτη όπου χρειάζεται, προϋπολογισμό, έλεγχο επιλεξιμότητας και πραγματική πηγή χρηματοδότησης. Επίσης, οι τοπικές κατευθύνσεις αποτελούν εισηγήσεις της παρούσας έκθεσης και όχι ειδικά πορίσματα του ΟΟΣΑ για την Κεφαλονιά ή την Ιθάκη. Η διάκριση αυτή προστατεύει την ακρίβεια και τη θεσμική αξιοπιστία του κοινοβουλευτικού λόγου.

10. Χρονοδιάγραμμα, λογοδοσία και τελικό συμπέρασμα

Για την εφαρμογή προτείνεται ενδεικτική διαδικασία τριών φάσεων. Κατά τους πρώτους έξι μήνες προβλέπεται απογραφή αναγκών, υφιστάμενων έργων, διαθέσιμων δεδομένων και αρμοδιοτήτων. Από τον έκτο έως τον δέκατο όγδοο μήνα μπορούν να ωριμάσουν επιλεγμένες παρεμβάσεις, να εξεταστούν χρηματοδοτικές δυνατότητες και να δοκιμαστούν πιλοτικά εργαλεία αξιολόγησης. Μετά τον δέκατο όγδοο μήνα, όπου υπάρχουν τεχνική ωριμότητα και εξασφαλισμένοι πόροι, προχωρεί η υλοποίηση και η αποτίμηση αποτελεσμάτων. Τα διαστήματα αυτά αποτελούν πολιτική πρόταση, όχι ήδη εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα.

Η επιλογή δεικτών πρέπει να συνοδεύεται από ρεαλιστική αποτύπωση της αρχικής κατάστασης, ώστε η πρόοδος να μπορεί πράγματι να μετρηθεί. Ενδεικτικά, η αύξηση μιας χρηματοδότησης δεν αρκεί ως απόδειξη καλύτερης εξυπηρέτησης εάν δεν εξεταστεί ο αριθμός των πραγματοποιηθέντων δρομολογίων ή η λειτουργικότητα μιας δημόσιας υπηρεσίας. Αντίστοιχα, μια δημογραφική μεταβολή δεν μπορεί να αποδοθεί αυτομάτως σε συγκεκριμένο μέτρο χωρίς εξέταση άλλων παραγόντων. Η ποσοτική αποτίμηση χρειάζεται συνεπώς συνδυασμό με ποιοτικά δεδομένα και δημόσια τεκμηρίωση. Κεντρικός

στόχος παραμένει η αξιολόγηση του πραγματικού κοινωνικού αποτελέσματος και όχι η απλή απογραφή διοικητικών ενεργειών.

Ενδεικτικοί δείκτες είναι η αναλογία πραγματοποιηθέντων προς προγραμματισμένα ακτοπλοϊκά δρομολόγια, η κάλυψη των λειτουργικών αναγκών προσωπικού, ο χρόνος στελέχωσης εκπαιδευτικών δομών, η διαθεσιμότητα κατάλληλων κατοικιών, η πρόοδος έργων, οι απώλειες δικτύων ύδρευσης και ο χρόνος ωρίμανσης επενδύσεων. Για κάθε δείκτη απαιτούνται αρχική τιμή, αξιόπιστη πηγή, υπεύθυνος παρακολούθησης και συχνότητα ενημέρωσης. Η Υποεπιτροπή μπορεί να ζητεί περιοδική ενημέρωση, διατηρώντας τον κοινοβουλευτικό της ρόλο και χωρίς να υποκαθιστά τη δημόσια διοίκηση.

Η χρηματοδοτική εφαρμοσιμότητα κάθε πρότασης παραμένει καθοριστικός περιορισμός. Η ύπαρξη ευρωπαϊκής στρατηγικής ή γενικού προγράμματος δεν σημαίνει ότι έχει ήδη δεσμευθεί ποσό για συγκεκριμένο νησί. Πριν από κάθε αναγγελία απαιτούνται έλεγχος επιλεξιμότητας, προσδιορισμός δικαιούχου, τεχνική ωρίμανση, εκτίμηση κόστους και επαρκές σχέδιο λειτουργίας. Η Ελλάδα οφείλει παράλληλα να αξιοποιήσει την επιστημονική τεκμηρίωση για ισχυρότερες διαπραγματευτικές θέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η συνέπεια μεταξύ σχεδιασμού, υλοποίησης και δημόσιας ενημέρωσης είναι εξίσου σημαντική με την εξασφάλιση πόρων, επειδή καθορίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών και τη δυνατότητα της διοίκησης να ανταποκρίνεται στις δεσμεύσεις της.

Η πραγματική σύγκλιση των νησιωτικών περιοχών πρέπει να αποτελεί σταθερό και ουσιαστικό κριτήριο κάθε μελλοντικής εθνικής και ευρωπαϊκής απόφασης.

Η συνολική αξιολόγηση είναι σαφής: η συνεργασία με τον ΟΟΣΑ, οι νομοθετικές πρωτοβουλίες της Νέας Δημοκρατίας, η ελληνική Λευκή Βίβλος και η ευρωπαϊκή στρατηγική προσφέρουν ισχυρότερη βάση για μια σύγχρονη πολιτική νησιωτικότητας. Η επόμενη πρόκληση είναι η εφαρμογή, όχι η απλή παραγωγή νέων εξαγγελιών. Με ορθολογική αξιοποίηση πόρων, διυπουργικό συντονισμό, ενεργό αυτοδιοίκηση, έγκυρα δεδομένα και προτεραιότητα στην καθημερινότητα των κατοίκων, η νησιωτική πολιτική μπορεί να ενισχύσει ουσιαστικά την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή της πατρίδας μας.

Εισήγηση κ. Αλέξανδρου Μαρκογιαννάκη, Μέλους της Υποεπιτροπής

Η έκθεση του ΟΟΣΑ για τις νησιωτικές οικονομίες και τα ευρήματά της για την Ελλάδα

Ο τίτλος της έκθεσης είναι «Policy Pathways Beyond the Shoreline: Enhancing Resilience and Innovation in Island Economies». Στα ελληνικά: «Δρόμοι πολιτικής πέρα από την ακτογραμμή, ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της καινοτομίας στις νησιωτικές οικονομίες». Εκδόθηκε το 2026 στη σειρά OECD Rural Studies και αποτελείται από 116 σελίδες.

Πρόκειται για μια μελέτη πολιτικής, η οποία δίνει στοιχεία, αναλύσεις και προβαίνει σε συστάσεις. Στηρίζεται σε τρία είδη υλικού:

Πρώτον, στατιστικά στοιχεία για 47 νησιωτικές περιφέρειες σε 21 ευρωπαϊκές χώρες.

Δεύτερον, οικονομετρική ανάλυση, δηλαδή στατιστικό έλεγχο για το αν και κατά πόσον η νησιωτικότητα επηρεάζει το εισόδημα.

Τρίτον, μελέτες περίπτωσης στην Ελλάδα, την Κροατία και τη Σουηδία.

Το κεντρικό εύρημα είναι ότι τα νησιά της Ευρώπης έχουν δημογραφική δυναμική και οικονομική υστέρηση. Από το 2001 έως το 2021 ο πληθυσμός τους αυξήθηκε κατά 9,3%, ενώ το ΑΕΠ αυξήθηκε μόλις κατά 5%. Η παραγωγικότητα της εργασίας, δηλαδή η αξία που παράγει ένας εργαζόμενος, μειώθηκε κατά 6%.

Στις υπόλοιπες περιφέρειες το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 37% και η παραγωγικότητα κατά 14%. Τα νησιά προσελκύουν κόσμο, αλλά δεν μετατρέπουν την παρουσία του σε ανάπτυξη. Αυτό είναι το γενικό συμπέρασμα για τα ευρωπαϊκά νησιά, με ειδική σημείωση για την περίπτωση των ελληνικών νησιών.

Η έκθεση κατά τον σκοπό της αφορά στις ευρωπαϊκές πολιτικές, ιδίως στον σχεδιασμό της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2028–2035. Εκπονήθηκε σε συνεργασία με την υπηρεσία SG REFORM της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και χρηματοδοτήθηκε από το Μέσο Τεχνικής Στήριξης της Ένωσης. Ανήκει σε έργο τεχνικής στήριξης για τα νησιά της Κροατίας, της Ελλάδας και της Σουηδίας.

Από ελληνικής πλευράς συμμετείχε η Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής. Συμμετείχαν επίσης ως εξωτερικοί εμπειρογνώμονες οι κ. Κιζός και Σπιλάνης του Πανεπιστημίου Αιγαίου και ο κ. Τσεκέρης του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).

Συνοπτικά, ο κεντρικός σκοπός της έκθεσης είναι να βοηθήσει τα κράτη και την Ένωση να αλλάξουν τον τρόπο που σχεδιάζουν την πολιτική για τα νησιά.

Μέχρι σήμερα, η λογική είναι κυρίως αντισταθμιστική. Εντοπίζουμε ένα μειονέκτημα, για παράδειγμα το ακριβό μεταφορικό κόστος, και το επιδοτούμε. Η έκθεση δεν το απορρίπτει, λέει όμως ότι δεν αρκεί. Προτείνει πολιτική που βασίζεται στον τόπο (place-based), δηλαδή προσαρμόζεται στα χαρακτηριστικά κάθε νησιού. Προτείνει επίσης στόχευση στην ανθεκτικότητα, δηλαδή στην ικανότητα να αντέχει μια περιοχή τις κρίσεις, και στην καινοτομία.

Βασική σκέψη των συντακτών της έκθεσης είναι να πάψουν τα νησιά να αντιμετωπίζονται ως υποκατηγορία των παράκτιων περιοχών και η ολοκλήρωση μιας ξεχωριστής ευρωπαϊκής στρατηγική ειδικά για τα νησιά. Σε αυτή την κατεύθυνση προτείνονται εργαλεία, όπως οι ειδικοί χρηματοδοτικοί φάκελοι και ολοκληρωμένα εδαφικά προγράμματα

Στο δημοσιονομικό σκέλος η έκθεση προτείνει σταδιακή μετάβαση από τη διαρκή αντιστάθμιση σε διαρθρωτική μείωση του κόστους. Αναφέρει ως παράδειγμα τους συντελεστές νησιωτικότητας στη δημοσιονομική εξίσωση της Σουηδίας, δηλαδή στις μεταβιβάσεις, που αντισταθμίζουν τις διαφορές κόστους μεταξύ περιοχών, ενώ γίνεται αναφορά και στο εκτός Ε.Ε. παράδειγμα της Σκωτίας, όπου οι νέες πολιτικές περιλαμβάνουν εκτίμηση αντικτύπου στις νησιωτικές κοινότητες.

Για την ενέργεια και την ψηφιοποίηση, η έκθεση επικαλείται ευρωπαϊκά εργαλεία, που υπάρχουν ήδη: την πρωτοβουλία Clean Energy for EU Islands, το REPowerEU, το πρόγραμμα Digital Europe και τα προγράμματα Interreg. Αναφέρει επίσης δίκτυα, που πολλαπλασιάζουν τη γνώση και τη συνεργασία, όπως η Επιτροπή Νησιών της CPMR, το ESIN, το ΔΑΦΝΗ, το Local2030 και η πρωτοβουλία Smart Islands.

Σε ό,τι αφορά στα στοιχεία αμιγούς ελληνικού ενδιαφέροντος, για τα νησιά της χώρας μας η έκθεση προχωρά σε μια σειρά από επισημάνσεις.

Πρώτο εύρημα: ζωντανός πληθυσμός, αδύναμη οικονομία. Οι μελέτες περίπτωσης αφορούν στη Χίο και τα Δωδεκάνησα, με το Καστελόριζο. Από το 2001 έως το 2021 ο πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 1,5%. Στη Χίο αυξήθηκε κατά 13,2% και στα Δωδεκάνησα κατά 14,5%. Το ΑΕΠ όμως μειώθηκε ετησίως κατά 0,2% στη χώρα, 0,1% στη Χίο και 0,7% στα Δωδεκάνησα. Η μείωση προκύπτει κυρίως μετά το 2011, δηλαδή στη διάρκεια της κρίσης. Η παραγωγικότητα έπεσε κατά 12% στη χώρα, 14% στη Χίο και 35% στα Δωδεκάνησα. Η απασχόληση αυξήθηκε, χωρίς να δημιουργείται αντίστοιχη αξία. Σημειώνω ότι το φαινόμενο αφορά και στη χώρα συνολικά, όχι μόνο τα νησιά.

Δεύτερο εύρημα: μικρές επιχειρήσεις. Η αυτοαπασχόληση φτάνει στο 61% των επιχειρήσεων εθνικά, στο 65% στη Χίο και στο 55% στα Δωδεκάνησα. Οι επιχειρήσεις με 1 έως 9 εργαζόμενους δίνουν το 41–43% της απασχόλησης. Η έκθεση εντοπίζει τέσσερα εμπόδια: περιορισμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, υψηλά φορολογικά και λειτουργικά βάρη, έντονη εποχικότητα και ελλείψεις εξειδικευμένων δεξιοτήτων.

Τρίτο εύρημα: πίεση στα μικρά νησιά. Περίπου το 40% των μικρών νησιών έχει χάσει πάνω από 10% του πληθυσμού του από το 2000. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ πολλών νησιών φτάνει περίπου στο 78% του εθνικού μέσου όρου. Το ενεργειακό και μεταφορικό κόστος είναι έως 1,5 φορά υψηλότερο από της ηπειρωτικής χώρας. Στη Χίο εντοπίζεται και «διπλή νησιωτικότητα». Οι Οινούσσες και τα Ψαρά εξαρτώνται από τη Χίο, και η πρόσβασή τους στην ηπειρωτική χώρα απαιτεί περισσότερες από μία διαδρομές.

Τέταρτο εύρημα: ένα παράδοξο. Στην Ελλάδα η οικονομετρική ανάλυση δεν βρίσκει στατιστικά σημαντική αρνητική επίδραση της νησιωτικότητας στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Η έκθεση το αποδίδει στον τουρισμό. Στα νησιά αντιστοιχούν έως 70 διανυκτερεύσεις ανά κάτοικο τον χρόνο, έναντι 10 στην ηπειρωτική χώρα. Το αποδίδει και στη συγκέντρωση των στοιχείων σε μεγάλες περιφέρειες. Η μόνη μεταβλητή, που συνδέεται σταθερά με χαμηλότερο ΑΕΠ, είναι η απόσταση από την Αθήνα. Το πρόβλημα, λοιπόν, δεν είναι το νησί αυτό καθαυτό, αλλά η απομάκρυνση από το κέντρο.

Το ΑΕΠ όμως κρύβει βάρη, που φαίνονται στα επιμέρους στοιχεία. Οι τιμές στέγασης είναι υψηλές στις τουριστικές περιοχές, όπως οι Κυκλάδες και η Λευκάδα. Υπάρχουν ελλείψεις εργατικού δυναμικού και λιγότεροι γιατροί ανά

κάτοικο, ιδίως στο Βόρειο και στο Νότιο Αιγαίο. Οι αιχμές της τουριστικής περιόδου πιέζουν υποδομές και κατοικία, ενώ εκτός περιόδου η ζήτηση καταρρέει. Η Σαντορίνη αναφέρεται ως παράδειγμα υπερτουρισμού.

Εδώ έρχεται και το ζήτημα των στοιχείων. Σε μικτές περιφέρειες NUTS 3, όπως η Αττική, η Πελοπόννησος και η Στερεά Ελλάδα, τα νησιά ομαδοποιούνται με μεγάλες ηπειρωτικές εκτάσεις. Έτσι δεν φαίνονται στα στατιστικά. Η έκθεση το ονομάζει στατιστική αορατότητα και την αναγνωρίζει ως περιορισμό των ίδιων των συμπερασμάτων της.

Πέμπτο εύρημα: διακυβέρνηση. Η έκθεση αναγνωρίζει θετικά στοιχεία:

- Τη συνταγματική αναγνώριση της νησιωτικότητας στο άρθρο 101 παράγραφος 4 και την εφαρμογή της με τον ν. 4770/2021.
- Τον διπλό συντονισμό, με το Συμβούλιο Νησιωτικής Πολιτικής για την πολιτική εποπτεία και τη Γενική Γραμματεία ως μόνιμη τεχνική γραμματεία.
- Τον Μηχανισμό Μεταφορικής Ισοδυναμίας, που ισχύει από το 2018 και αποζημιώνει επιχειρήσεις για μέρος του κόστους μεταφοράς.
- Τα νέα ψηφιακά εργαλεία, δηλαδή το Island Dashboard, το Παρατηρητήριο Τιμών, το Island Barometer και το Island Business Observatory.

Η έκθεση καταγράφει όμως και αδυναμίες. Η εφαρμογή κατακερματίζεται σε πολλά υπουργεία. Το σύστημα παραμένει από τα πιο συγκεντρωτικά του ΟΟΣΑ. Οι τοπικές αρχές εξαρτώνται κατά περίπου 80% των προϋπολογισμών τους από κεντρικές μεταβιβάσεις. Η αξιολόγηση του Μηχανισμού Μεταφορικής Ισοδυναμίας περιορίζεται από κενά στα δεδομένα. Η έκθεση δεν κρύβει τις αδυναμίες, ούτε εμείς οφείλουμε να τις κρύψουμε.

Έκτο εύρημα: πράσινη και ψηφιακή μετάβαση. Το πρόγραμμα GR-eco Islands, από το 2021, δοκιμάζει ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ηλεκτροκίνηση και ψηφιακή διακυβέρνηση στη Χάλκη, την Αστυπάλαια και την Τήλο και αργότερα στο Καστελόριζο και τη Σύμη. Η Τήλος αναφέρεται ως παράδειγμα υβριδικού ενεργειακού συστήματος. Οι Λειψοί αναφέρονται ως πρωτοπόροι στην κατάργηση των πλαστικών μιας χρήσης. Η έκθεση αναφέρει ακόμη τις ενεργειακές κοινότητες του ν. 4513/2018 και το δίκτυο ΔΑΦΝΗ.

Σύγκριση με άλλες χώρες. Η Κροατία έχει θεσμοθετημένο συντονισμό. Διαθέτει νόμο για τα νησιά από το 2018, 148 δείκτες και ετήσια αναφορά στη Βουλή. Το κροατικό Ολοκληρωμένο Εδαφικό Πρόγραμμα, που αναφέρεται ως πρότυπο, διαθέτει περίπου 150 εκατ. ευρώ για τα νησιά, εντός προγράμματος άνω του 1,5 δισ. ευρώ. Η Σουηδία δεν έχει ειδικό νόμο, αλλά ενσωματώνει τη νησιωτική διάσταση στην αποκέντρωση. Η Ελλάδα έχει ισχυρή αναγνώριση στο Σύνταγμα, αλλά ασθενέστερη εφαρμογή. Η έκθεση ζητά να ενοποιηθούν οι καινοτομίες σε διακυβερνητικό πλαίσιο, ώστε η νησιωτικότητα να λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα υπουργεία.

Οι συστάσεις της έκθεσης προς την Επιτροπή και τις χώρες μέλη αναλύονται σε τέσσερις βασικές κατευθύνσεις:

- Πρώτον, ενιαία εθνική βάση δεδομένων για τις μεταφορές, με δρομολόγια, τιμές εισιτηρίων και επιδοτήσεις, ώστε να αξιολογείται ο Μηχανισμός Μεταφορικής Ισοδυναμίας.
- Δεύτερον, εκτίμηση εδαφικού αντικτύπου, για τα νομοσχέδια που επηρεάζουν τα νησιά.
- Τρίτον, καθορισμένη τυπολογία νησιών, με μέτρα προσαρμοσμένα σε μεγάλα, μεσαία, μικρά και δορυφορικά νησιά.
- Τέταρτον, στατιστικά στοιχεία ανά νησί, ώστε να σταματήσει η στατιστική αορατότητα με αίτημα για ειδικούς χρηματοδοτικούς φακέλους για τα νησιά.

3. Η συμβολή του Εμπορίου στην Ανάπτυξη των Νησιών

Εισηγητές: Ελένη Βατσινά και Κωνσταντίνος Μπούμπας, Μέλη της Υποεπιτροπής

Εισήγηση κυρίας Ελένης Βατσινά, Μέλους της Υποεπιτροπής

Είναι γεγονός ότι το εμπόριο βρίσκεται στον πυρήνα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των νησιών μας. Δεν αποτελεί απλώς έναν ακόμη κλάδο της οικονομίας· είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην πρωτογενή παραγωγή, τη μεταποίηση, τον τουρισμό και την κατανάλωση, ο μεγαλύτερος εργοδότης των νησιών εκτός τουριστικής περιόδου και ο μηχανισμός, που κρατά τις τοπικές κοινωνίες ζωντανές δώδεκα μήνες τον χρόνο και όχι μόνο τους τρεις ή τέσσερις μήνες του καλοκαιριού.

Στην αρμόδια Υποεπιτροπή Νησιωτικών Περιοχών, την 24/6/2026, συζητήθηκε για πρώτη φορά αυτοτελώς το θέμα της συμβολής του εμπορίου στην ανάπτυξη των νησιών, με τη συμμετοχή του Γενικού Γραμματέα Εμπορίου, της ΚΕΔΕ, της ΕΣΕΕ και του Ινστιτούτου της (ΙΝΕΜΥ), της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων και του Επιμελητηριακού Ομίλου Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών, καθώς και των Προέδρων των Επιμελητηρίων Ηρακλείου, Χανίων, Ρεθύμνης, Δωδεκανήσου, Κέρκυρας και Ζακύνθου.

Αναπτύχθηκαν εκτενώς στοιχεία, επισημάνσεις και προτάσεις, που συγκλίνουν σε μία κοινή διαπίστωση: Το νησιωτικό εμπόριο αντέχει και δημιουργεί, αλλά επιχειρεί με όρους άνισους, σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα.

I. Τα θετικά βήματα και τα δεδομένα που καταγράφηκαν

Παρά τις δομικές αδυναμίες και την αποσπασματική, μέχρι σήμερα, αντιμετώπιση του νησιωτικού εμπορίου, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ορισμένα θετικά βήματα και δεδομένα, που αναδείχθηκαν στη συζήτηση:

1. Επαναφορά των μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ στα μικρότερα νησιά

Με τον ν. 5246/2025 επανήλθαν, από την 1η Ιανουαρίου 2026, οι κατά 30% μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ στα νησιά του Βορείου Αιγαίου, της Δωδεκανήσου και στη Σαμοθράκη, με πληθυσμό έως 20.000 κατοίκων. Πρόκειται για μια ορθή απόφαση, που έδωσε ανάσα στις μικρές νησιωτικές αγορές και ανέδειξε ότι η Πολιτεία διαθέτει πλέον τη δυνατότητα, μετά την ανάκτηση του σχετικού δικαιώματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο, να ασκήσει διαφοροποιημένη φορολογική πολιτική για τα νησιά. Ωστόσο, η εξαίρεση της Ρόδου –του εμπορικού κέντρου ολόκληρης της Δωδεκανήσου–, όπως και της Κρήτης, του Ιονίου και των Κυκλάδων, δημιουργεί νέες στρεβλώσεις και καθιστά το μέτρο, όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε, «δώρο άδωρο» για μεγάλο μέρος της νησιωτικής χώρας.

2. Ανθεκτικότητα και δυναμική της νησιωτικής επιχειρηματικότητας

Τα στοιχεία που κατατέθηκαν αποτυπώνουν μια εικόνα σχετικής ανθεκτικότητας:

- Οι εμπορικές επιχειρήσεις στα Χανιά ανήλθαν σε 4.252 από 3.697 το 2020.
- Ο Νομός Ηρακλείου φιλοξενεί περισσότερες από 28.000 επιχειρήσεις, εκ των οποίων περίπου 10.000 αμιγώς εμπορικές.
- Στην Κέρκυρα ο κύκλος εργασιών του εμπορίου άγγιξε το 1,1 δισ. ευρώ το 2025, σε σύνολο περίπου 3 δισ.
- Τα ταξιδιωτικά έσοδα της χώρας ξεπέρασαν τα 23 δισ. ευρώ το 2025, τροφοδοτώντας και την εμπορική δραστηριότητα.

Η ανάπτυξη αυτή, όμως, είναι άνιση: σύμφωνα με το ΙΝΕΜΥ-ΕΣΕΕ, ο πραγματικός τζίρος των πολύ μικρών εμπορικών επιχειρήσεων υποχωρεί (–3,1%), την ίδια στιγμή που οι μεσαίες και μεγάλες καταγράφουν άνοδο.

3. Η διασύνδεση εμπορίου και τουρισμού ως αναγνωρισμένη προτεραιότητα

Το «shopping tourism» αναγνωρίζεται πλέον ως μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες τάσεις διεθνώς και η ΕΣΕΕ έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για τον ορισμό της τουριστικής εμπορικής επιχείρησης και για δράσεις όπως το «Shopping in Greece». Τα ερευνητικά δεδομένα είναι ενθαρρυντικά: Περίπου το 15% της τουριστικής δαπάνης κατευθύνεται στο εμπόριο. Το 62% των

επισκεπτών προτιμά να αγοράζει από μικρά τοπικά καταστήματα και σχεδόν ένας στους δύο δηλώνει ότι θα αγοράσει ελληνικό προϊόν και μετά την επιστροφή του. Η μικρή νησιωτική εμπορική επιχείρηση είναι, δηλαδή, εν δυνάμει εξαγωγική επιχείρηση και φορέας της αυθεντικότητας, που αναζητά ο επισκέπτης.

4. Πρωτοβουλίες των Επιμελητηρίων και της Αυτοδιοίκησης

Αξιόλογες πρωτοβουλίες αναπτύσσονται «από τα κάτω»: το Παγκρήτιο Φόρουμ στο Διεθνές Εκθεσιακό Κέντρο Κρήτης, με επέκταση στην Αθήνα και τις Βρυξέλλες, το πρώτο κέντρο υποστήριξης μικροπιστώσεων έως 25.000 ευρώ στο Ηράκλειο, μελέτες των Επιμελητηρίων σε συνεργασία με την ΕΛΣΤΑΤ και το ΙΝΕΜΥ, ψηφιακά προγράμματα προβολής τοπικής γαστρονομίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές αποδεικνύουν ότι τα Επιμελητήρια γνωρίζουν την αγορά καλύτερα από τον καθένα,· παραμένουν όμως, όπως οι ίδιοι οι Πρόεδροί τους τόνισαν, ουσιαστικά αποκλεισμένα από τον σχεδιασμό των δημόσιων πολιτικών.

II. <u>Προτάσεις και προγραμματισμένες παρεμβάσεις για το επόμενο διάστημα</u>

Στη συνεδρίαση κατατέθηκαν δεκάδες συγκεκριμένες προτάσεις, ενώ ο Γενικός Γραμματέας Εμπορίου δεσμεύθηκε για δεύτερη συνεδρίαση. Αν και οι περισσότερες βρίσκονται ακόμη στο στάδιο της διαβούλευσης, αξίζει να καταγράψουμε τους βασικούς άξονες:

1. Φορολογική δικαιοσύνη για τις νησιωτικές περιοχές

- Μόνιμη και προβλέψιμη επέκταση των μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ σε όλη τη νησιωτική χώρα, με μηχανισμό παρακολούθησης της μετακύλισης του οφέλους στις τελικές τιμές
- Θεσμοθέτηση ειδικών φορολογικών ζωνών στα νησιά, κατά το πρότυπο του ιστορικού καθεστώτος της Δωδεκανήσου
- Αναλογική εφαρμογή της τεκμαρτής φορολόγησης στις εποχικές επιχειρήσεις, που λειτουργούν τρεις ή τέσσερις μήνες και φορολογούνται για δώδεκα
- Ενισχυμένα μέτρα σε δύο βαθμίδες για τα νησιά κάτω των 4.000 κατοίκων και στοχευμένα κίνητρα για τους μόνιμους κατοίκους

- Αξιοποίηση της ρήτρας του άρθρου 349 ΣΛΕΕ στο πλαίσιο της νέας ευρωπαϊκής στρατηγικής για τα νησιά.

2. Επανασχεδιασμός του Μεταφορικού Ισοδυνάμου

- Διεύρυνση του θεσμού, ώστε να καλύπτει και το ενεργειακό κόστος και τα καύσιμα
- Αυτοματοποιημένη και ταχεία απόδοση στους δικαιούχους μέσω της ΑΑΔΕ- αφού όλα τα τιμολόγια είναι πλέον ηλεκτρονικά και διασταυρώσιμα- αντί των καθυστερήσεων δύο και τριών ετών
- Σαφείς δικλείδες ελέγχου, ώστε να μην τιμωρούνται οι συνεπείς επιχειρήσεις.

3. Εφοδιαστική αλυσίδα, υποδομές και συνδεσιμότητα

- Θεσμοθέτηση κόμβων διανομής (island distribution hubs) σε στρατηγικά σημεία Αιγαίου και Ιονίου
- Ψηφιοποίηση της εφοδιαστικής αλυσίδας και κοινές προμήθειες μεταξύ μικρών νησιωτικών εμπόρων
- Επείγουσα αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών (ενδεικτικά το λιμάνι του Ηρακλείου και η δημιουργία σύγχρονου λιμανιού στη νότια Κρήτη), ολοκλήρωση του ΒΟΑΚ, προώθηση των υδατοδρομίων και των Επιχειρηματικών Πάρκων
- Δημιουργία Εθνικού Παρατηρητηρίου Τιμών Νησιωτικού Εμπορίου και Εθνικής Στρατηγικής Εφοδιαστικής για τον νησιωτικό χώρο.

4. Ψηφιακός μετασχηματισμός και σύνδεση με την τοπική παραγωγή

Η μέση εμπορική επιχείρηση στα νησιά απασχολεί 5,5 έως 6,7 εργαζομένους. Πρόκειται για πολύ μικρές επιχειρήσεις, που χρειάζονται όχι απλή ψηφιοποίηση, αλλά στοχευμένη στήριξη για την αλλαγή του επιχειρηματικού τους μοντέλου, με προγράμματα κατάρτισης και πρόσβαση σε πλατφόρμες πωλήσεων.

Προτάθηκαν, επίσης, τοπικά συμβούλια εμπορίου σε κάθε νησιωτικό δήμο, τοπικά σύμφωνα ανάπτυξης για την προτίμηση τοπικών προϊόντων από ξενοδοχεία και εστίαση, εβδομαδιαίες αγορές τοπικών προϊόντων και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, καθώς και η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των Επιμελητηρίων σε θέματα αδειοδότησης και πιστοποίησης.

III. Η πραγματικότητα στα νησιά: Ακρίβεια, άνισοι όροι και μικρές επιχειρήσεις υπό πίεση

Παρά τα θετικά, η πραγματικότητα που βιώνει ο έμπορος στα νησιά είναι συχνά εντελώς διαφορετική. Ο επιχειρηματίας στη Ρόδο, την Κάλυμνο ή τη Λέρο δεν μετρά τις εξαγγελίες. Μετρά τα καύσιμα, που είναι τουλάχιστον 10% ακριβότερα από ό,τι στην Αττική, τον πληθωρισμό, που τον Μάιο του 2026 εκτινάχθηκε στο 5% έναντι 3,2% στην ευρωζώνη, το ενεργειακό και το μεταφορικό κόστος, την τεκμαρτή φορολόγηση, για εισοδήματα που δεν πραγματοποιεί, το τραπεζικό σύστημα με κλειστές πόρτες και ακριβό χρήμα για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και την έλλειψη εργαζομένων, που μόνο στην Κρήτη εκτιμάται σε 5.000 έως 6.000 άτομα. Σε αυτό το πεδίο, η κυβέρνηση οφείλει επιτέλους να δώσει έμφαση.

Το Μεταφορικό Ισοδύναμο, ένας θεσμός που ξεκίνησε με θετικές προοπτικές, παραμένει ανεπαρκώς χρηματοδοτούμενο, δεν αντισταθμίζει την πραγματική διαφορά κόστους και αποδίδεται με καθυστερήσεις ετών, ενώ η ελλιπής εποπτεία κατέληξε να τιμωρεί τις συνεπείς επιχειρήσεις, που το είχαν ενσωματώσει στον προγραμματισμό τους.

Η πρόταση του ΠΑΣΟΚ για πλήρη αναμόρφωση του θεσμού, με αύξηση της χρηματοδότησης, αυτοματοποιημένες πληρωμές και διεύρυνση των δικαιούχων, παραμένει επίκαιρη όσο ποτέ και επιβεβαιώθηκε από το σύνολο σχεδόν των φορέων που τοποθετήθηκαν.

Η συγκέντρωση της αγοράς σε όλο και λιγότερους μεγάλους παίκτες αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή για το νησιωτικό εμπόριο. Οι μεγάλες πλατφόρμες ηλεκτρονικού εμπορίου εκτοπίζουν το τοπικό λιανεμπόριο. Τα μεγάλα σούπερ μάρκετ αυξάνουν τζίρο και κέρδη, την ώρα που οι πολύ μικρές επιχειρήσεις μαραζώνουν. Τα οργανωμένα τουριστικά πακέτα κατευθύνουν τους επισκέπτες στις αλυσίδες και τα εισαγόμενα προϊόντα εκτοπίζουν τα τοπικά από τα ράφια και τις κουζίνες των ξενοδοχείων.

Για το ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ, η ανάπτυξη της χώρας δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά σε συγκεντρωμένα οικονομικά συμφέροντα. Χρειάζεται ένα παραγωγικό μοντέλο, που δίνει χώρο στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, τις οικογενειακές επιχειρήσεις και τα μικρά καταστήματα, που κρατούν ζωντανές τις γειτονιές και τα χωριά των νησιών μας, όταν ο τουρισμός κοπάζει.

Το αυτό αφορά και στη ρήτρα νησιωτικότητας, η οποία, παρά τη συνταγματική της κατοχύρωση, παραμένει ανεφάρμοστη στην πράξη. Η Κρήτη αντιμετωπίζεται συχνά ως «μη νησί», λόγω του μεγέθους της, παρότι απέχει 320 χιλιόμετρα από τον Πειραιά και αντιμετωπίζει τα ίδια διαρθρωτικά μειονεκτήματα με κάθε άλλο νησί. Οι μικροί νησιωτικοί δήμοι δεν διαθέτουν την υπηρεσιακή επάρκεια, για να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν έργα, οι βασικές υποδομές, από το νερό έως τη στέγη, υστερούν, ενώ οι μισοί δήμοι της χώρας συνδυάζουν γήρανση και μείωση πληθυσμού.

Είναι, επομένως, απαραίτητο η νησιωτικότητα να αποτελεί υποχρεωτική παράμετρο σε κάθε νομοθέτηση και σε κάθε δημόσια πολιτική και οι τοπικές κοινωνίες και τα επιμελητήρια να συμμετέχουν στον σχεδιασμό και όχι μόνο στην εφαρμογή των μέτρων.

Αν θέλουμε τα νησιά μας ζωντανά, δημιουργικά και ισότιμα, το εμπόριο δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως απλή οικονομική δραστηριότητα. Είναι κοινωνική υποδομή. Η στήριξή του απαιτεί εθνική στρατηγική, σταθερή πολιτική βούληση και μακροπρόθεσμο σχέδιο, που θα αντιμετωπίζει τη νησιωτικότητα ως συγκριτικό πλεονέκτημα και μοχλό ανάπτυξης, όχι ως περιστασιακό αντιστάθμισμα. Ισχυρά νησιά σημαίνουν ισχυρές τοπικές κοινωνίες και, εν τέλει, μια ισχυρότερη και πιο συνεκτική Ελλάδα, όλο τον χρόνο.

Εισήγηση κ. Κωνσταντίνου Μπούμπα, Μέλους της Υποεπιτροπής

Θέσεις Ελληνικής Λύσης- Κυριάκος Βελόπουλος για το Νησιωτικό Εμπόριο και Ολοκληρωμένη Πολιτική για τη Νησιωτικότητα

Προβλήματα, διαπιστώσεις και προτάσεις για μια νέα ελληνική πολιτική νησιωτικής ανάπτυξης

1. Το εμπόριο ως βασικός πυλώνας της νησιωτικής οικονομίας

Το εμπόριο αποτελεί έναν από τους βασικότερους πυλώνες της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των νησιών. Δεν αφορά μόνο την εμπορική δραστηριότητα αυτή καθαυτή, αλλά συνδέεται άμεσα με τον τουρισμό, την πρωτογενή παραγωγή, τη μεταποίηση, τις υπηρεσίες, την απασχόληση και, τελικά, τη δυνατότητα των τοπικών κοινωνιών να παραμένουν ζωντανές καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Η λειτουργία μιας εμπορικής επιχείρησης σε ένα νησί επιβαρύνεται, ωστόσο, από παράγοντες που δεν αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο μια αντίστοιχη επιχείρηση στην ηπειρωτική Ελλάδα: υψηλότερο κόστος μεταφοράς, περιορισμένη πρόσβαση σε αγορές και προμηθευτές, αυξημένο ενεργειακό και λειτουργικό κόστος, περιορισμένες οικονομίες κλίμακας, εποχικότητα της ζήτησης και δυσκολίες στην εξεύρεση προσωπικού.

Οι παράγοντες αυτοί δεν επηρεάζουν μόνο την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Επηρεάζουν την τελική τιμή των προϊόντων, το κόστος διαβίωσης των κατοίκων, την τουριστική εμπειρία και τη δυνατότητα διατήρησης βασικών υπηρεσιών σε μικρά και απομακρυσμένα νησιά.

Η πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ για τις νησιωτικές οικονομίες επιβεβαιώνει ότι η μικρή κλίμακα, η απομόνωση, η εποχικότητα και η περιορισμένη πρόσβαση σε αγορές δημιουργούν αυξημένα κόστη μεταφοράς και παροχής υπηρεσιών. Παράλληλα, υπογραμμίζει την ανάγκη να περάσει η νησιωτική πολιτική από μια κυρίως αντισταθμιστική λογική σε μια πολιτική ανθεκτικότητας, παραγωγικότητας, διαφοροποίησης και καινοτομίας. OECD

Επομένως, η στήριξη του νησιωτικού εμπορίου δεν μπορεί να περιορίζεται σε αποσπασματικές επιδοτήσεις. Απαιτείται συνολική πολιτική, που θα μειώνει το κόστος της νησιωτικότητας και θα δημιουργεί συνθήκες βιώσιμης επιχειρηματικής δραστηριότητας.

2. Η νησιωτικότητα ως μόνιμη παράμετρος της οικονομικής πολιτικής

Η νησιωτικότητα δεν αποτελεί προσωρινό πρόβλημα ούτε μπορεί να αντιμετωπίζεται με οριζόντια μέτρα, σχεδιασμένα για την ηπειρωτική Ελλάδα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την πρώτη ειδική **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Νησιά**, που παρουσιάστηκε στις 10 Ιουνίου 2026, αναγνωρίζει πλέον σε ευρωπαϊκό επίπεδο την ανάγκη για ειδική, ολοκληρωμένη προσέγγιση. Η στρατηγική οργανώνεται γύρω από τέσσερις βασικούς άξονες: οικονομική ανάπτυξη και συνδεσιμότητα, ενέργεια και πράσινη μετάβαση, κοινωνία και ποιότητα ζωής, καθώς και ασφάλεια και ετοιμότητα απέναντι σε κρίσεις, με τη διακυβέρνηση να λειτουργεί ως οριζόντιος παράγοντας. Eur-Lex

Η εξέλιξη αυτή δημιουργεί ένα σημαντικό περιθώριο για την Ελλάδα να επαναπροσδιορίσει τη δική της νησιωτική πολιτική.

Η ελληνική πολιτική για τα νησιά πρέπει να στηρίζεται σε τρεις παράλληλους στόχους:

- **μείωση του κόστους της νησιωτικότητας,**
- **ενίσχυση της παραγωγικής και επιχειρηματικής βάσης,**
- **διατήρηση μόνιμου πληθυσμού και κοινωνικών υποδομών.**

Δεν αρκεί να αντιμετωπίζεται η νησιωτικότητα ως λόγος για μια επιπλέον επιδότηση. Πρέπει να ενσωματώνεται στον σχεδιασμό κάθε σημαντικής οικονομικής, φορολογικής, μεταφορικής, ενεργειακής, κοινωνικής και αναπτυξιακής πολιτικής.

3. Μια νέα αρχή: «Island-proofing» σε κάθε δημόσια πολιτική

Μία από τις σημαντικότερες νέες προτάσεις, που προκύπτουν από τη διεθνή εμπειρία, είναι η συστηματική εξέταση των επιπτώσεων κάθε μεγάλης δημόσιας πολιτικής στα νησιά Η πρόταση μπορεί να λάβει στην Ελλάδα τη μορφή ενός

«Ελέγχου Νησιωτικών Επιπτώσεων» (Island Impact Assessment / Island-proofing).

Πριν από την εφαρμογή μιας σημαντικής νομοθετικής ή κανονιστικής ρύθμισης θα εξετάζεται:

- ποια είναι η επίδρασή της στις νησιωτικές επιχειρήσεις,
- ποιο πρόσθετο κόστος δημιουργεί λόγω απόστασης και μεταφοράς,
- αν επηρεάζει δυσανάλογα τις μικρές επιχειρήσεις,
- αν δημιουργεί επιπλέον διοικητικές επιβαρύνσεις,
- αν επηρεάζει την πρόσβαση των κατοίκων σε βασικές υπηρεσίες,
- αν απαιτεί ειδική εφαρμογή στα μικρά και απομακρυσμένα νησιά.

Ο ΟΟΣΑ καταγράφει ήδη την ανάπτυξη στην Ελλάδα εργαλείων **Territorial Impact Assessment** και προτείνει τη συγκρότησή τους σε ένα συνεκτικό διυπουργικό πλαίσιο, που θα ενσωματώνει τη νησιωτικότητα στις πολιτικές όλων των υπουργείων. OECD Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει μία από τις σημαντικότερες θεσμικές μεταρρυθμίσεις της ελληνικής νησιωτικής πολιτικής.

4. Μεταφορικό Ισοδύναμο, ΦΠΑ και πραγματικό κόστος νησιωτικότητας

Το κόστος μεταφοράς παραμένει ένα από τα βασικότερα προβλήματα του νησιωτικού εμπορίου.

Για μια επιχείρηση, που προμηθεύεται εμπορεύματα από την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη ή την Κρήτη, η μεταφορά αποτελεί μέρος του κόστους αγοράς. Το πρόβλημα πολλαπλασιάζεται στα μικρά νησιά, όπου υπάρχουν λιγότερες επιλογές προμηθευτών, μικρότερες ποσότητες παραγγελιών και συχνότερα ενδιάμεσες μεταφορές.

Το **Μεταφορικό Ισοδύναμο** αποτελεί σημαντικό εργαλείο, όμως χρειάζεται συνεχή αξιολόγηση ως προς:

- την ταχύτητα καταβολής,
- την κάλυψη των πραγματικών αναγκών,
- την απλούστευση των διαδικασιών,

- την ηλεκτρονική διασταύρωση των παραστατικών,
- την κάλυψη περισσότερων κατηγοριών επιχειρηματικών μεταφορών,
- τη δυνατότητα προσαρμογής του ύψους ενίσχυσης ανάλογα με την απόσταση και το μέγεθος του νησιού.

Παράλληλα, η φορολογική πολιτική πρέπει να λαμβάνει υπόψη το πραγματικό πρόσθετο κόστος της νησιωτικότητας. Η συζήτηση για μειωμένους συντελεστές ΦΠΑ, ειδικά για τις περιοχές όπου το κόστος μεταφοράς και διαβίωσης είναι ιδιαίτερα υψηλό, πρέπει να ενταχθεί σε μια συνολική στρατηγική αντιμετώπισης του κόστους της νησιωτικότητας.

Η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει πλέον ότι η νησιωτικότητα συνεπάγεται πρόσθετα οικονομικά και κοινωνικά κόστη και ζητά μέτρα που να αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις τους στη συνδεσιμότητα και στο κόστος ζωής. Eur-Lex

Πρόταση

Να δημιουργηθεί **Παρατηρητήριο Κόστους Νησιωτικότητας**, με συστηματική καταγραφή ανά νησί:

- κόστους μεταφοράς,
- τιμών βασικών αγαθών,
- ενεργειακού κόστους,
- κόστους στέγασης,
- κόστους εφοδιασμού επιχειρήσεων,
- πρόσβασης σε υπηρεσίες,
- χρόνου και κόστους μετακίνησης.

Ο ΟΟΣΑ προτείνει αντίστοιχες μεθοδολογίες για τη μέτρηση του «κόστους της νησιωτικότητας» και την αξιοποίηση δεδομένων, ώστε οι πολιτικές να σχεδιάζονται με βάση τις πραγματικές διαφορές μεταξύ των νησιών. OECD

5. Μικρά, ακριτικά και «διπλά νησιωτικά» νησιά

Δεν μπορούν όλα τα νησιά να αντιμετωπίζονται ως μία ενιαία κατηγορία. Άλλες είναι οι ανάγκες της Κρήτης ή της Ρόδου, άλλες ενός μεσαίου νησιού και άλλες ενός μικρού νησιού με μερικές εκατοντάδες ή λίγες χιλιάδες κατοίκους.

Ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν τα πολύ μικρά και ακριτικά νησιά, όπου η οικονομική δραστηριότητα δεν έχει μόνο οικονομική σημασία. Η λειτουργία ενός καταστήματος, ενός παντοπωλείου, ενός πρατηρίου ή μιας μικρής τουριστικής επιχείρησης συνδέεται άμεσα με τη δυνατότητα παραμονής μόνιμου πληθυσμού.

Απαιτείται επομένως ειδικό πλαίσιο για τις πολύ μικρές νησιωτικές κοινωνίες, με:

- ειδικά χρηματοδοτικά εργαλεία,
- φορολογικά κίνητρα,
- αυξημένη ενίσχυση μεταφοράς,
- κίνητρα εγκατάστασης και παραμονής επαγγελματιών,
- στήριξη βασικών εμπορικών δραστηριοτήτων,
- πρόσβαση σε υγεία, εκπαίδευση και τηλε-υπηρεσίες,
- ειδικές πολιτικές για τη στέγαση των εργαζομένων.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η έννοια της **«διπλής» ή «πολλαπλής νησιωτικότητας»**: μικρά νησιά που εξαρτώνται πρώτα από ένα μεγαλύτερο νησί-κόμβο και στη συνέχεια από την ηπειρωτική χώρα. Ο ΟΟΣΑ επισημαίνει ότι σε τέτοιες περιπτώσεις οι ενδο-νησιωτικές συνδέσεις είναι εξίσου σημαντικές με τις συνδέσεις με την ηπειρωτική χώρα και πρέπει να ενσωματώνονται στον σχεδιασμό των μεταφορών, των ψηφιακών δικτύων και των δημόσιων υπηρεσιών. OECD

6. Τουρισμός και εμπόριο: από τη συνύπαρξη στη σύνδεση

Ο τουρισμός αποτελεί βασικό οικονομικό πυλώνα των περισσότερων νησιωτικών περιοχών. Ωστόσο, η τουριστική ανάπτυξη δεν πρέπει να λειτουργεί παράλληλα με την τοπική οικονομία, αλλά να δημιουργεί μεγαλύτερη διάχυση εισοδήματος στις τοπικές επιχειρήσεις.

Χρειάζεται συνεπώς μια νέα σύνδεση:

τουρισμός → τοπικό προϊόν → εμπόριο → παραγωγή → απασχόληση → τοπικό εισόδημα.

Η ενίσχυση των τοπικών προϊόντων πρέπει να αποτελέσει βασικό τμήμα αυτής της πολιτικής.

Προτείνεται:

- προώθηση πιστοποιημένων τοπικών προϊόντων,
- σύνδεση ξενοδοχείων και χώρων εστίασης με τοπικούς παραγωγούς,
- δημιουργία οργανωμένων δικτύων παραγωγών και επιχειρήσεων,
- ενίσχυση τυποποίησης και branding,
- προβολή των νησιωτικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές,
- συμμετοχή μικρών επιχειρήσεων σε εκθέσεις και B2B δράσεις,
- αξιοποίηση του ηλεκτρονικού εμπορίου,
- ενθάρρυνση δημόσιων προμηθειών τοπικών προϊόντων, όπου αυτό είναι νόμιμο και πρακτικά εφικτό.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η ανάπτυξη προϊόντων με ισχυρή **νησιωτική ταυτότητα**, όπως τρόφιμα, αγροδιατροφικά προϊόντα, παραδοσιακές δραστηριότητες, χειροτεχνία και πολιτιστικά προϊόντα. Η κατεύθυνση αυτή συνδέεται και με τη νεότερη ευρωπαϊκή προσέγγιση, η οποία δίνει έμφαση στην ολοκλήρωση του τουρισμού με τη γεωργία, την αλιεία, την πολιτιστική κληρονομιά και την τοπική οικονομία. OECD

7. Παραγωγή, αγροδιατροφή, αλιεία και οικονομική διαφοροποίηση

Η υπερβολική εξάρτηση από τον τουρισμό δημιουργεί ευπάθειες. Η εποχικότητα, οι διεθνείς κρίσεις, οι κλιματικές πιέσεις και οι μεταβολές στη ζήτηση μπορούν να επηρεάσουν έντονα τις τοπικές οικονομίες. Για τον λόγο αυτό, απαιτείται **διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας**.

Η ελληνική πολιτική μπορεί να στηρίξει:

- αγροδιατροφή,
- τυποποίηση και μεταποίηση,

- αλιεία και υδατοκαλλιέργειες,
- μπλε οικονομία,
- ανανεώσιμες πηγές ενέργειας,
- κυκλική οικονομία,
- ψηφιακές υπηρεσίες,
- δημιουργικές και πολιτιστικές βιομηχανίες,
- υπηρεσίες που μπορούν να παρέχονται από απόσταση.

Ο ΟΟΣΑ προτείνει ακριβώς αυτή τη μετατόπιση από την περιορισμένη οικονομική εξειδίκευση προς μεγαλύτερη διαφοροποίηση, και αναδεικνύει τα νησιά ως πιθανούς «χώρους δοκιμής» νέων παραγωγικών και τεχνολογικών λύσεων. OECD

Παράλληλα, η στήριξη της αλιείας πρέπει να αφορά όχι μόνο την παραγωγή αλλά και το κόστος καυσίμων, τον εξοπλισμό, τις υποδομές ελλιμενισμού, την τυποποίηση, την εμπορία και την πρόσβαση στην αγορά.

8. Υποδομές, λιμάνια και εφοδιαστική αλυσίδα

Χωρίς υποδομές δεν μπορεί να υπάρξει ανταγωνιστικό νησιωτικό εμπόριο.

Η βελτίωση των λιμανιών, των οδικών δικτύων, των αεροδρομίων, των ψηφιακών δικτύων και των υποδομών ενέργειας πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ενιαία αναπτυξιακή πολιτική.

Ιδιαίτερη σημασία έχει:

- η αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών,
- η βελτίωση των ενδο-νησιωτικών συνδέσεων,
- η καλύτερη σύνδεση των νησιών με τα ηπειρωτικά εμπορικά κέντρα,
- η ανάπτυξη οργανωμένων κέντρων αποθήκευσης και διανομής,
- η αξιοποίηση συνδυασμένων μεταφορών,
- η αξιοποίηση υδατοδρομίων και άλλων συμπληρωματικών μορφών μετακίνησης, όπου είναι βιώσιμες,

- η ανάπτυξη υποδομών ψυχρής αλυσίδας για αγροδιατροφικά προϊόντα.

Για μεγαλύτερα νησιά, όπως η Κρήτη, απαιτείται παράλληλα ενίσχυση του ρόλου τους ως **περιφερειακών εμπορικών και εφοδιαστικών κόμβων**.

Η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για τα νησιά αναδεικνύει επίσης την ανάγκη για μακροπρόθεσμο σχεδιασμό βιώσιμων μεταφορών, λιμενικών υποδομών και ψηφιακής συνδεσιμότητας. Eur-Lex

9. Ενέργεια, νερό και κυκλική οικονομία: οι νέες προτεραιότητες

Ένα σύγχρονο σχέδιο για τα νησιά δεν μπορεί να περιορίζεται σε μεταφορές και φορολογία. Η ενεργειακή ασφάλεια και το κόστος ενέργειας αποτελούν πλέον κρίσιμο παράγοντα ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Προτείνεται η ανάπτυξη **τοπικών ενεργειακών κοινοτήτων**, με αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποθήκευση ενέργειας και λύσεις, που μειώνουν το κόστος για επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

Παράλληλα, απαιτείται ένα **Εθνικό Πρόγραμμα Νησιωτικής Υδατικής Ανθεκτικότητας**, που θα περιλαμβάνει, ανάλογα με τις ανάγκες κάθε περιοχής:

- αφαλάτωση,
- επαναχρησιμοποίηση νερού,
- περιορισμό απωλειών δικτύων,
- ψηφιακή παρακολούθηση κατανάλωσης,
- εξοικονόμηση νερού στον τουρισμό και στη γεωργία.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει πλέον για τα νησιά συνδυασμένες λύσεις, που συνδέουν νερό, ενέργεια, απόβλητα, γεωργία, αλιεία και τουρισμό, ενώ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις ενεργειακές κοινότητες, στις ανανεώσιμες πηγές και στην κυκλική οικονομία. Eur-Lex

Έτσι, μπορεί να διαμορφωθεί ένα νέο μοντέλο:

νερό – ενέργεια – απόβλητα – τουρισμός – παραγωγή – εμπόριο

ως ενιαίο σύστημα νησιωτικής ανθεκτικότητας.

10. «Έξυπνα Νησιά» και ψηφιακός μετασχηματισμός

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός δεν πρέπει να περιορίζεται στην ψηφιοποίηση των επιχειρήσεων. Πρέπει να χρησιμοποιηθεί, για να αντιμετωπίσει μέρος του ίδιου του προβλήματος της απόστασης.

Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα **«Smart Islands – Έξυπνα Νησιά»** θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες,
- τηλεϊατρική,
- τηλεκπαίδευση,
- ψηφιακές υπηρεσίες για επιχειρήσεις,
- έξυπνη διαχείριση μετακινήσεων,
- ηλεκτρονικές υπηρεσίες τουρισμού,
- ψηφιακές αγορές τοπικών προϊόντων,
- συστήματα διαχείρισης νερού και ενέργειας,
- ψηφιακή παρακολούθηση του κόστους μεταφοράς,
- υποδομές υψηλών ταχυτήτων.

Η αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης και των ψηφιακών εργαλείων μπορεί να βοηθήσει ιδιαίτερα μικρές επιχειρήσεις, που δεν διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό.

Ο ΟΟΣΑ αναδεικνύει τη συνδεσιμότητα, το broadband, τις «Smart Island» εφαρμογές και τις ψηφιακές υπηρεσίες ως βασικές προϋποθέσεις για υγεία, εκπαίδευση, δημόσια διοίκηση και επιχειρηματική δραστηριότητα στα νησιά. OECD

11. Μικρομεσαίες επιχειρήσεις, χρηματοδότηση και πρόσβαση στην αγορά

Οι μικρές επιχειρήσεις αποτελούν τον βασικό κορμό της τοπικής οικονομίας και χρειάζονται εργαλεία, προσαρμοσμένα στη δική τους κλίμακα.

Απαιτείται:

- ευκολότερη πρόσβαση σε μικροχρηματοδότηση,

- εγγυοδοτικά εργαλεία,
- χαμηλότερο κόστος χρηματοδότησης,
- ειδικά προγράμματα για πολύ μικρές επιχειρήσεις,
- χρηματοδότηση ψηφιακού και ενεργειακού εκσυγχρονισμού,
- προγράμματα για e-commerce,
- ενίσχυση εξαγωγικής δραστηριότητας,
- κουπόνια καινοτομίας,
- επιδοτήσεις για κοινές υποδομές.

Ιδιαίτερα χρήσιμη μπορεί να είναι η δημιουργία **κοινών σχημάτων προμηθειών** μεταξύ μικρών επιχειρήσεων, ώστε να επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας στην αγορά εμπορευμάτων, στη μεταφορά και στην αποθήκευση.

Παράλληλα, μπορεί να αναπτυχθεί δίκτυο **Island Business Observatories**, δηλαδή παρατηρητηρίων επιχειρηματικότητας ανά νησιωτική περιοχή, ώστε να καταγράφονται συστηματικά:

- πρόσβαση σε χρηματοδότηση,
- κόστος λειτουργίας,
- εποχικότητα,
- ανάγκες προσωπικού,
- ψηφιακή ωριμότητα,
- εξαγωγική δραστηριότητα,
- προβλήματα εφοδιασμού.

Η προσέγγιση αυτή είναι συμβατή με την πρόταση του ΟΟΣΑ για καλύτερα νησιωτικά δεδομένα και μεγαλύτερη ακρίβεια στον σχεδιασμό των χρηματοδοτικών πολιτικών. OECD

12. Ανθρώπινο δυναμικό, στέγαση και δημογραφία

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αναδείχθηκαν, είναι η έλλειψη εργαζομένων. Το πρόβλημα δεν αφορά μόνο τον τουρισμό. Επηρεάζει το

εμπόριο, τις κατασκευές, τη μεταποίηση, την εστίαση, τις υπηρεσίες και την πρωτογενή παραγωγή.

Η αντιμετώπισή του απαιτεί πολιτική, που θα συνδέει:

εργασία – στέγαση – υγεία – εκπαίδευση – μεταφορές – ποιότητα ζωής.

Ιδιαίτερα για τα νησιά με έντονη εποχικότητα, απαιτούνται:

- κατοικίες για εποχικούς και μόνιμους εργαζομένους,
- αξιοποίηση αδρανούς κτιριακού αποθέματος,
- κίνητρα επιστροφής ή εγκατάστασης εργαζομένων,
- ενίσχυση επαγγελματικής εκπαίδευσης,
- τηλεργασία (όπου είναι εφικτή),
- βελτίωση υγειονομικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

Η στεγαστική πολιτική πρέπει να θεωρηθεί πλέον μέρος της αναπτυξιακής πολιτικής των νησιών. Χωρίς διαθέσιμη και προσιτή κατοικία, ακόμη και όταν υπάρχουν θέσεις εργασίας, η προσέλκυση και διατήρηση προσωπικού καθίσταται δύσκολη.

13. Θεσμικός ρόλος Επιμελητηρίων, Δήμων και τοπικών κοινωνιών

Οι πολιτικές για τα νησιά δεν μπορούν να σχεδιάζονται αποκλειστικά από το κεντρικό κράτος. Τα Επιμελητήρια, οι Δήμοι, οι Περιφέρειες, οι επαγγελματικοί φορείς, οι παραγωγοί και οι ίδιοι οι κάτοικοι πρέπει να συμμετέχουν στον σχεδιασμό και στην αξιολόγηση των πολιτικών.

Προτείνεται:

- θεσμοθέτηση σταθερού διαλόγου για τη νησιωτική πολιτική,
- συμμετοχή των Επιμελητηρίων στον σχεδιασμό χρηματοδοτικών προγραμμάτων,
- δημιουργία τοπικών σχεδίων νησιωτικής ανάπτυξης,
- απλούστευση διαδικασιών για μικρούς Δήμους,
- κοινές τεχνικές υπηρεσίες και μηχανισμοί υποστήριξης,

- ψηφιακές πλατφόρμες συμμετοχής,
- ετήσια αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Ο ΟΟΣΑ επισημαίνει ότι οι νησιωτικές διοικήσεις συχνά αντιμετωπίζουν περιορισμένη διοικητική ικανότητα και κατακερματισμένες αρμοδιότητες και προτείνει ισχυρότερο συντονισμό μεταξύ εθνικού, περιφερειακού και τοπικού επιπέδου. OECD

14. Η Κρήτη ως ιδιαίτερη περίπτωση

Η Κρήτη αποτελεί διαφορετική περίπτωση από τα μικρά νησιά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι παύει να αντιμετωπίζει προβλήματα νησιωτικότητας. Το μέγεθος της οικονομίας, ο πληθυσμός, ο τουρισμός, η αγροτική παραγωγή και ο ρόλος της ως περιφερειακού κόμβου, δημιουργούν διαφορετικές ανάγκες.

Απαιτούνται:

- ισχυρότερες λιμενικές και αεροπορικές υποδομές,
- ολοκλήρωση των βασικών οδικών αξόνων,
- ενεργειακές διασυνδέσεις,
- οργανωμένοι εμπορευματικοί και εφοδιαστικοί κόμβοι,
- σύνδεση αγροτικής παραγωγής και τουρισμού,
- ενίσχυση της τυποποίησης και της εξαγωγικής δραστηριότητας,
- ανάπτυξη της Κρήτης ως κόμβου εμπορίου και επιχειρηματικότητας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η Κρήτη, επομένως, χρειάζεται πολιτική, που θα συνδυάζει τη μείωση του κόστους της νησιωτικότητας με την αξιοποίηση της στρατηγικής και παραγωγικής της θέσης.

15. Μια νέα ελληνική πολιτική για τη νησιωτικότητα

Με βάση τα παραπάνω, μπορεί να διαμορφωθεί ένα συνεκτικό πλαίσιο δέκα βασικών κατευθύνσεων:

1. Νησιωτικός έλεγχος επιπτώσεων

Κάθε σημαντική νομοθετική ή κανονιστική αλλαγή να αξιολογείται ως προς τις επιπτώσεις της στα νησιά.

2. Παρατηρητήριο Κόστους νησιωτικότητας

Συστηματική καταγραφή του πραγματικού πρόσθετου κόστους ανά νησί και ανά κατηγορία δαπάνης.

3. Διαφοροποιημένη πολιτική ανά κατηγορία νησιού

Άλλη πολιτική για μεγάλα νησιά, άλλη για μεσαία, άλλη για μικρά και άλλη για ακριτικά ή πολλαπλά νησιωτικά συμπλέγματα.

4. Ανασχεδιασμός του Μεταφορικού Ισοδύναμου

Απλούστευση, ταχύτερη καταβολή, καλύτερη κάλυψη επιχειρήσεων και προσαρμογή στις πραγματικές συνθήκες κάθε νησιού.

5. Στοχευμένη φορολογική πολιτική

Αξιολόγηση ειδικών φορολογικών και αναπτυξιακών κινήτρων, όπου το πρόσθετο κόστος νησιωτικότητας το δικαιολογεί, συμπεριλαμβανομένης της συζήτησης για τον ΦΠΑ.

6. Νησιά ως εργαστήρια πράσινης και ψηφιακής καινοτομίας

Ενεργειακές κοινότητες, Smart Islands, ψηφιακές υπηρεσίες, καθαρές μεταφορές και νέες τεχνολογίες.

7. Εθνικό πρόγραμμα υδατικής ανθεκτικότητας

Αφαλάτωση, όπου απαιτείται, επαναχρησιμοποίηση νερού, μείωση απωλειών και έξυπνη διαχείριση.

8. Κυκλική και μπλε οικονομία

Σύνδεση τουρισμού, παραγωγής, αλιείας, ενέργειας, νερού και διαχείρισης αποβλήτων.

9. Ενίσχυση της μικρής επιχειρηματικότητας

Μικροχρηματοδότηση, εγγυήσεις, ψηφιακός μετασχηματισμός, κοινές προμήθειες, εξαγωγές και καινοτομία.

10. Διεκδίκηση ειδικού ευρωπαϊκού χρηματοδοτικού πλαισίου

Η Ελλάδα να αξιοποιήσει τη νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για τα νησιά και να διεκδικήσει ισχυρότερη νησιωτική διάσταση στον σχεδιασμό της **Πολιτικής Συνοχής 2028–2035**, με ειδικά χρηματοδοτικά εργαλεία, νησιωτικούς δείκτες και ολοκληρωμένες τοπικές επενδύσεις. Ο ΟΟΣΑ έχει ήδη προτείνει να ενσωματωθεί η νησιωτική διάσταση στην επόμενη περίοδο της Πολιτικής Συνοχής. OECD

16. Συμπέρασμα

Η νησιωτική οικονομία δεν χρειάζεται απλώς περισσότερες επιδοτήσεις. Χρειάζεται **διαφορετικό σχεδιασμό πολιτικής**.

Το βασικό ζητούμενο είναι να αντιμετωπιστεί η νησιωτικότητα ως μόνιμη οικονομική, κοινωνική, δημογραφική και αναπτυξιακή παράμετρος.

Το εμπόριο βρίσκεται στην καρδιά αυτής της προσπάθειας. Συνδέει τον τουρισμό με την τοπική παραγωγή, τον παραγωγό με την αγορά, την επιχείρηση με την απασχόληση και την οικονομική δραστηριότητα με την παραμονή του πληθυσμού.

Μια σύγχρονη ελληνική πολιτική για τα νησιά πρέπει, συνεπώς, να στηρίζεται σε ένα νέο τρίπτυχο:

Μείωση του κόστους της νησιωτικότητας – παραγωγική διαφοροποίηση – ενίσχυση της ποιότητας ζωής.

Η συγκυρία είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς το 2026 η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε για πρώτη φορά ειδική στρατηγική για τα νησιά, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για ολοκληρωμένη και χωρικά προσαρμοσμένη πολιτική. Eur-Lex

Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει αυτή τη νέα ευρωπαϊκή κατεύθυνση και να διαμορφώσει ένα **σταθερό, πολυετές και μετρήσιμο Εθνικό Σχέδιο για τη Νησιωτικότητα**, στο οποίο το εμπόριο, ο τουρισμός, η παραγωγή, οι μεταφορές, η ενέργεια, το νερό, η ψηφιακή μετάβαση, η στέγαση και η δημογραφία θα αντιμετωπίζονται ως αλληλένδετες πολιτικές.

Ο στόχος δεν είναι απλώς να αντισταθμιστούν τα μειονεκτήματα της γεωγραφίας.

Ο στόχος είναι τα ελληνικά νησιά να μπορούν να παράγουν, να επιχειρούν, να καινοτομούν, να προσελκύουν ανθρώπους και να παραμένουν ζωντανά όλο τον χρόνο.

VII. ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η Υποεπιτροπή Νησιωτικών Περιοχών συνήλθε σε συνεδρίαση την 29η Οκτωβρίου 2026, κατά την οποία εγκρίθηκε, κατά πλειοψηφία, η παρούσα Έκθεση, για τη Γ΄ Σύνοδο της Κ΄ Περιόδου, με τις εισηγήσεις που την συναπαρτίζουν, η οποία υποβάλλεται προς την Ολομέλεια της Βουλής.

Αθήνα, 29 Οκτωβρίου 2026

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΜΑΝΟΣ) ΚΟΝΣΟΛΑΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΓΙΟΓΙΑΚΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΜΠΟΥΚΩΡΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΖΕΜΠΙΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	ΒΑΤΣΙΝΑ ΕΛΕΝΗ
ΙΑΤΡΙΔΗ ΤΣΑΜΠΙΚΑ (ΜΙΚΑ)	ΔΕΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΚΑΠΠΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΗΣ	ΜΠΟΥΜΠΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	ΡΑΚΟΒΑΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΜΑΡΚΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΡΟΥΣΣΟΥ ΕΛΛΗ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΟΝΟΓΥΙΟΥ	

